

Μακεδονικά

Τόμ. 14, Αρ. 1 (1974)

Έγγραφα της ιστορίας της Μακεδονίας κατά την τουρκοκρατίαν: Α' συλλογή πρώτη

Γεώργιος Χ. Χιονίδης

doi: [10.12681/makedonika.575](https://doi.org/10.12681/makedonika.575)

Copyright © 2014, Γεώργιος Χ. Χιονίδης

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Χιονίδης Γ. Χ. (1974). Έγγραφα της ιστορίας της Μακεδονίας κατά την τουρκοκρατίαν: Α' συλλογή πρώτη. *Μακεδονικά*, 14(1), 85-122. <https://doi.org/10.12681/makedonika.575>

ΕΓΓΡΑΦΑ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΤΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΤΟΥΡΚΟΚΡΑΤΙΑΝ

Α΄.

ΣΥΛΛΟΓΗ ΠΡΩΤΗ

1. ΠΡΟΛΕΓΟΜΕΝΑ

Κατὰ τὰς ἱστοριοδιφικὰς ἐρεῦνας μου εἰς τὰς βιβλιοθήκας καὶ τὰ ἀρχεῖα τοῦ Κράτους καὶ νομικῶν προσώπων εὗρήκα ὀρισμένα ἐνδιαφέροντα ἔγγραφα, τὰ ὁποῖα ἀναφέρονται εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Μακεδονίας κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς τουρκοκρατίας. Ἐθεώρησα σκόπιμον νὰ λάβω φωτογραφίας ἢ φωτοτυπίας τούτων, προκειμένου νὰ τὰ μελετήσω ὕστερα καὶ νὰ ἐπιλέξω ἐν συνεχείᾳ ὅσα εἶναι ἀνέκδοτα, διὰ νὰ τὰ ἐκδώσω. Ἔτσι συνέλεξα ἀρκετὰ ἔγγραφα. Ἐκ τούτων ἐκδίδω κατωτέρω μερικά, διότι πιστεύω ὅτι ταῦτα προσκομίζουσι νέας, ἀγνώστους εἰδήσεις διὰ τὴν μακεδονικὴν ἱστορίαν. Ἡ ἔκδοσις τῶν ἐγγράφων ἐστηρίχθη κυρίως εἰς τὰς ληφθείσας φωτογραφίας ἢ φωτοτυπίας (αἱ ὁποῖαι πάντως δὲν ἦσαν πάντοτε ἐπιτυχεῖς) καὶ εἰς τὰς ληφθείσας προχείρους σημειώσεις μου.

Πρέπει νὰ σημειώσω ἀκόμη ὅτι ἡ δημοσίευσις τῶν ἐγγράφων τούτων (ὡς καὶ τῶν ἄλλων, τῶν ὁποίων ἡ ἔκδοσις θὰ ἀκολουθήσῃ, εἰς μεταγενεστέρᾳ συλλογᾷ) δὲν ἀποβλέπει εἰς τὴν ἐξαντλητικὴν διαπραγματεύσιν τῶν κατ' ἰδίαν θεμάτων, εἰς τὰ ὁποῖα ἀναφέρονται ταῦτα (ἀφοῦ μάλιστα τὰ δημοσιευόμενα ἐπὶ μέρους ἔγγραφα δὲν σχετίζονται μὲ ἓνα θέμα μόνον ἀλλὰ μὲ περισσότερα), ἀλλ' εἰς τὸ νὰ ρίψῃ ὀρισμένας ἀκτίνας φωτὸς εἰς μερικὰς πτυχὰς τῆς ἱστορίας τῆς Μακεδονίας καὶ νὰ δώσῃ τὴν ἀφορμὴν εἰς ἐτέρους ἱστοριοδίφας ἢ ἱστορικοὺς νὰ προσέξουν καὶ νὰ διαπραγματευθοῦν ταῦτα πληρέστερα καὶ διεξοδικότερα.

Τέλος, νομίζω ὅτι παρέλκει νὰ τονίσω ἰδιαιτέρως τὴν ἀξίαν τῶν συλλογῶν ἀνεκδότων ἐγγράφων διὰ τὴν ἱστορίαν, διότι αὕτη εἶναι εὐνόητος. Ἄρκει, πιστεύω, νὰ σημειώσω ὅτι ἡ δημοσίευσις ἀγνώστων ἐγγράφων συντελεῖ κατὰ πολὺ εἰς τὸ νὰ φωτίσῃ τὸ πρῶτον σκοτεινὰς πλευρὰς τοῦ παρελθόντος ἢ νὰ ἀποκαλύψῃ τὴν ἀλήθειαν εἰς τομεῖς, διὰ τοὺς ὁποίους αἱ γνώσεις μας ἦσαν ἐλλιπεῖς. Εἰς τὴν προκειμένην περίπτωσιν ἀποκτῶμεν νέας πληροφορίας δι' ἀγνώστους Μακεδόνας πρωταγωνιστὰς ἢ ἀπλοὺς ἀγωνιστὰς τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1821 κ.λ. ἢ συμπληρώνομεν ὅσα ἐγνωρίζαμεν διὰ τούτους καὶ διὰ τὴν δύσκολον ζωὴν τῶν ὑποδοῦλων Ἑλλήνων κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους.

2. ΕΓΓΡΑΦΑ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΣΥΝΟΙΚΙΣΜΟΥ ΤΗΣ Ν. ΠΕΛΛΗΣ ΤΗΣ ΑΤΑΛΑΝΤΗΣ ΥΠΟ ΤΩΝ ΜΑΚΕΔΟΝΩΝ ΠΡΟΣΦΥΓΩΝ ΑΓΩΝΙΣΤΩΝ ΤΟΥ 1821

α. Εἰσαγωγικά

Εἰς τὸ Τμήμα Χειρογράφων τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης Ἀθηνῶν σώζεται τὸ Ἀρχεῖον τοῦ συνοικισμοῦ, ὁ ὁποῖος ἰδρύθη ὑπὸ τῶν Μακεδόνων προσφύγων ἀγωνιστῶν τοῦ 1821 εἰς τὴν Νέαν Πέλλαν τῆς Ἀταλάντης¹.

Εἶναι γνωστὸν ὅτι οἱ Μακεδόνες ἀγωνισταὶ (μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τῶν ἐπαναστατικῶν κινήματων εἰς τὴν Χαλκιδικήν, εἰς τὸν Ὀλυμπον καὶ εἰς τὴν Νάουσαν) κατηθύνησαν εἰς τὴν λοιπὴν ἀγωνιζομένην Ἑλλάδα (ὅπως εἰς τὰς Βορείους Σποράδας, εἰς λοιπὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου καὶ εἰς τὴν Μεγαρίδα), ὅπου καὶ ἐγκατεστάθησαν προσωρινῶς, κατέληξαν δὲ εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Ἀταλάντης τοῦ νομοῦ Φθιώτιδος, ὅπου ἐδημιούργησαν νέαν πόλιν ὑπὸ τὸ ὄνομα «Νέα Πέλλα», χάρις καὶ εἰς τὴν ὕλικὴν καὶ ἠθικὴν βοήθειαν τοῦ Μακεδόνα βαρῶνου Κωνσταντίνου Μπέλλιου².

Τὸ Ἑλληνικὸν κράτος ὁμως, καίτοι εἶχεν ἀναγνωρίσει τὴν ἀνάγκην τῆς δημιουργίας τοῦ συνοικισμοῦ τῶν Μακεδόνων κατὰ τὸ ἔτος 1835³, μόλις

1. Τὰ ἔγγραφα ταῦτα ἀποτελοῦν προφανῶς μικρὸν μόνον τμήμα τοῦ Ἀρχείου τοῦ συνοικισμοῦ. Εἶναι ἠριθμημένα καὶ εἰς τὸ ἄνω δεξιὸν μέρος ἐκάστου τούτων ὑπάρχει ἡ διὰ μηχανικοῦ μέσου τεθεισά ἐνδειξις M18, ἐν συνεχείᾳ δὲ ἀκολουθεῖ ὁ εἰδικότερος ἀριθμὸς ἐνὸς ἐκάστου ἐγγράφου, τεθεῖς ἐπίσης διὰ τοῦ αὐτοῦ μηχανικοῦ μέσου. Εἰς τὰ Γενικά Ἀρχεῖα τοῦ Κράτους (Γ.Α.Κ., Ὑπουργεῖον Ἐσωτερικῶν, φάκελλοι 267-270) ὑπάρχουν ἀνεκδότα ἔγγραφα, διὰ τὸν ἀποικισμὸν-μετοικεσίαν προσφύγων, μεταξὺ τῶν ὁποίων συγκαταλόγηται καὶ Μακεδόνες· βλ. Τὰ περιεχόμενα τῶν Γενικῶν Ἀρχείων τοῦ Κράτους, εἰσαγωγῆ-ἐπιμέλεια-εὑρετήριο ὑπὸ Κωνσταντίνου Ἀθ. Διαμάντη, τ. 1ος, Ἀθήναι 1972, σ. 294.

2. Βλ. Ἀ. π. Βακαλοπούλου, Πρόσφυγες καὶ προσφυγικὸν ζήτημα κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1821, ἱστορικὴ μελέτη, Θεσσαλονίκη 1939, σ. 22-27, 27-28, 92-93, 155 καὶ 161. Πρβλ. τὸ ἴδιον, Ἱστορία τῆς Μακεδονίας, 1354-1833, Θεσσαλονίκη 1969, σ. 608-616 καὶ κυρίως σ. 609 καὶ 616 καὶ Ἰωάννου Κ. Βασδραβέλλη, Οἱ Μακεδόνες κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1821, ἐκδ. 3η, σ. 208-240 καὶ ἰδίως σ. 212, 217-220, 223-224 καὶ σμμ. 2 τῆς σ. 236. Περὶ τοῦ βαρῶνου Κωνσταντίνου Μπέλλιου βλ. Μιχ. Ἀθ. Καλινδέρη, Ὁ βαρῶνος Κωνσταντίνος Δ. Βέλιος, 1772-1838. Ἡ ζωὴ καὶ ἡ ὑπὲρ τοῦ ἔθνους προσφορά του, Θεσσαλονίκη 1973, καὶ κυρίως σ. 11, 28, 35, 36, 37, 46, 54, 55, 56 καὶ 71, διὰ δὲ τὴν βιβλιοθήκην του σ. 45-47, Β. Π. Παναγιωτοπούλου, Βαρῶνος Κωνσταντίνου Μπέλλιου, ἑσας ὁμογενῆς στὴν Ἀθήνα τοῦ 1836, εἰς τὴν σειρὰν «Σταθμοὶ πρὸς τὴν νέα ἑλληνικὴ κοινωνία (1790-1840)», περ. «Ἐποχές», τεῦχος 17 (Σεπτεμβρίου 1964), σ. 78-92 (καὶ εἰς ἰδιαιτέρον τόμον) καὶ Ἀ. π. Βακαλοπούλου, ἑ.ἀ., σ. 170-171, ὅπου καὶ βιβλιογραφία, ἐκ τῆς ὁποίας βλ. κυρίως Δ. καὶ Ν. Ἀργυριῶδου, Πρακτικὰ τοῦ εὐγενεστάτου Βαρῶνου Κυρίου Κωνσταντίνου Μπέλλιου Μακεδόνα, Βιέννη 1838 καὶ Ι. Δέλλιου, Ὁ βαρῶνος Κωνσταντίνου Μπέλλιου, «Μακεδονικὸν Ἡμερολόγιον τοῦ Παμμακεδονικοῦ συλλόγου Ἀθηνῶν», τ. 3 (1910), σ. 19-36.

3. Βλ. Ἐ. μ. Πρωτοψάλτου, Πρόσφυγες κατὰ τὴν Ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν, «Νέα Ἔστια», τ. 44 (1948), σ. 1154-1157, 1237-1241 καὶ 1298-1303 καὶ κυρίως σ. 1156, ἀριθμ.

μετὰ μίαν δεκαετίαν ἐπέτρεψε τὴν λειτουργίαν τοῦ ἰδιαιτέρου δήμου τῆς Νέας Πέλλης καὶ τὴν ἐκλογὴν δημοτικῶν ἀρχῶν, ὡς προκύπτει ἐκ τοῦ ἀμέσως κατωτέρω δημοσιευομένου ὑπ' ἀριθμ. 1 ἔγγραφου.

Πάντως, τὸ ὅλον θέμα πρέπει νὰ ἀποτελέσῃ ἀντικείμενον ἐιδικῆς, διεξοδικῆς μονογραφίας. Εἶθε, εἰς τὴν πραγματοποιήσιν τοῦ σκοποῦ αὐτοῦ νὰ ἀποτελέσουν ἀφορμὴν τὰ δημοσιευόμενα κατωτέρω σχετικὰ ἔγγραφα.

β. Τὰ δημοσιευόμενα ἔγγραφα

Δημοσιεῦνται κατωτέρω πέντε ἔγγραφα, ἐπιλεγέντα ἐκ τοῦ ὡς ἄνω Ἀρχειοῦ, ὡς τὰ πλέον ἐνδιαφέροντα, ἦτοι:

α. Τὸ πρῶτον ἔγγραφον εἶναι πρωτόκολλον τῆς 20ῆς Αὐγούστου 1845, τὸ ὁποῖον συντάγῃ καὶ ὑπεγράφη ὑπὸ τῆς τότε 5μελοῦς (;) Διοικουσίας Ἐπιτροπῆς τοῦ ἐν Ν. Πέλλῃ συνοικισμοῦ καὶ τῶν κατοίκων τῆς Νέας Πέλλης καὶ τῆς Σκάλας.

Εἶναι γραμμένον ἐπὶ διφύλλου λευκοῦ χάρτου (διαστάσεων τοῦ φύλλου 0,200 × 0,291), ὃ ὁποῖος δὲν εὑρίσκεται εἰς πολὺ καλὴν κατάστασιν. Ἡ γραφὴ εἶναι καλλιγραφικὴ, ἄνευ ξεσμάτων καὶ λαθῶν (πλὴν τῆς ἐσφαλμένης γραφῆς πέμπτου ἀντὶ πέμπτου). Ἄνω δεξιὰ φέρει τὴν ἐνδειξιν Μ 18 9 (βλ. εἰκ. 1).

Τὸ πρωτόκολλον τοῦτο εἶναι πολὺ ἐνδιαφέρον, διότι, ἐκτὸς τοῦ ὅτι παρέχει πληροφoρίας διὰ τὴν ἀκριβῆ χρονολογίαν τῆς ἰδρύσεως καὶ τῆς λειτουργίας τοῦ οἰκείου δήμου¹ καὶ διὰ τὴν ἀπόφασιν τῶν προσφύγων νὰ συνδράμουν (ἐὰν χρειασθῇ) εἰς τὴν ἀντιμετώπισιν τῶν ἐξόδων τοῦ δήμου των, διασώζει καὶ τὰς ὑπογραφὰς καὶ τὰ ὀνοματεπώνυμα τῶν ἀρχηγῶν τῶν οἰκογενειῶν, αἱ ὁποῖαι ἐγκατεστάθησαν εἰς τὴν Νέα Πέλλαν καὶ εἰς τὴν Σκάλαν τοῦ Εὐβοικοῦ κόλπου, ὅπου ἐκτίσθη ὕστερα ἢ Κάτω Πέλλα. (Σήμερα ἡ Νέα Πέλλα ἀποτελεῖ τμῆμα τῆς Ἀταλάντης, ὅπου ἐδρεύει καὶ σωματεῖον μὲ τὸν τίτλον «Σύλλογος τῶν ἐν Νέα Πέλλῃ Ἀταλάντης οἰκιστῶν Μακεδόνων»)². Αἱ ἐγκατεστημένοι εἰς τὴν Νέα Πέλλαν καὶ εἰς τὴν Σκάλαν οἰκογένηται πρέπει νὰ ἦσαν κατὰ τὸ 1845 τοὐλάχιστον 130, ἐὰν λάβωμεν ὑπ' ὄψιν τὸν ἀριθμὸν τῶν ὑπογραψάντων τὸ προαναφερθὲν πρωτόκολλον³.

23, ὅπου ἀναφέρεται ὅτι ἰδρῦθη ὁ συνοικισμὸς τῶν Μακεδόνων, ὑπὸ τὸ ὄνομα «Νέα Πέλλα», διὰ τοῦ ἀπὸ 20.3.1835 Β. Δ/τος.

1. Βλ. παρὰ ταῦτα, Ἰωάννας Κωτσάκη, Οἱ Μακεδόνες τῆς Στεριάς, «Μακεδονικὴ Ζωή», τεῦχος 60 (Μαῖου 1971) σ. 7-11 καὶ τεῦχος 61 (Ἰουνίου 1971) σ. 7-9, ὅπου δημοσιεύεται (τεῦχος 60, Μαῖου 1971, σ. 8) φωτογραφία βεβαιώσεως (τῆς 2-3-1837) τῆς ἐπιτροπῆς τοῦ συνοικισμοῦ, περὶ ἐγγραφῆς Μακεδόνας εἰς τὸν «...Δῆμον τῶν ἐν Νέα Πέλλῃ τῆς Λοκρίδος συνοικιζομένων Μακεδόνων».

2. Βλ. Ἰωάννας Κωτσάκη, ἔ.ἀ.

3. Βλ. Δ. καὶ Ν. Ἀργυριάδου, ἔ.ἀ., ὅπου γράφεται ὅτι κατὰ τὸ 1837 εἶχαν

Ἔτσι, ἐξ ἄλλου, δυνάμεθα πλέον νὰ γνωρίζωμεν τὴν τύχην πολλῶν Μακεδόνων ἀγωνιστῶν τοῦ 1821, καὶ κυρίως νὰ ἐντοπίσωμεν τὰ ἱχνη τῶν ἀπογόνων μερικῶν ἐκ τούτων, ἐν συνδυασμῷ μὲ τὰς πληροφορίας, τὰς ὁποίας ἔχομεν ἐξ ἄλλων πηγῶν καὶ κυρίως ἐκ τοῦ μητρώου τῶν ἀγωνιστῶν τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης τῆς Ἑλλάδος¹. Τοῦτο ἔχει μεγάλην σημασίαν, διότι μᾶς ἐπιτρέπει νὰ ἐξαγάγωμεν ὀρισμένα χρήσιμα συμπεράσματα διὰ τὰς μετακινήσεις καὶ τὴν σύνθεσιν τοῦ πληθυσμοῦ τῆς χώρας κατὰ τοὺς μετεπαναστατικούς χρόνους². Δυστυχῶς, δὲν εἶναι εὐανάγνωστοι ὄλαι αἱ ὑπογραφαὶ καὶ διὰ τοῦτο δὲν κατωρθῶθη ἡ ἀνάγνωσις μερικῶν ἐκ τούτων³.

β. Τὸ δεύτερον ἔγγραφον εἶναι ἡ ἀπὸ 28.1.1846 αἰτήσεις τοῦ Θεσσαλονικέως ἀγωνιστοῦ Ἰωάννου Μιχαήλ, ὁ ὁποῖος ἤτειτο τὴν ἔγγραφὴν του ὡς δημότου εἰς τοὺς καταλόγους τοῦ συνοικισμοῦ τῆς Ν. Πέλλης. Οὗτος δὲν εἶναι γνωστός ἐξ ἄλλης πηγῆς.

Τὸ ἔγγραφον φέρει τὸν ἀριθμὸν Μ 18 11 καὶ εἰς τὸ μέσον τὴν χειρόγραφο ἐνδειξιν « Ἄρ. 415 ». Εἶναι γραμμένον καλλιγραφικῶς, ἄνευ λαθῶν καὶ

ἐγκατασταθῆ μόνον 70 οἰκογένειαι Μακεδόνων, ἐνῶ ὑπῆρχαν καὶ ἄλλαι 400 οἰκογένειαι, αἱ ὁποῖαι καταγράφσαν μὲν, ἀλλὰ δὲν εἶχαν μετακομίσει ἀκόμη εἰς τὴν Ν. Πέλλαν. Πρβλ. καὶ Ἰωάννου Κωσάκη, ἔ.ἀ., τεύχος 60, σ. 10, ὅπου καταχωρίζεται ἀπόσπασμα παλαιᾶς μελέτης ὑδρεύσεως τῆς Ἀταλάντης, εἰς τὴν ὁποίαν ἀναφέρεται ὅτι ἡ κεντρικὴ συνοικία τῆς πόλεως ἀπετελεῖτο ἀπὸ 1.800 κατοίκους « τὸ πλεῖστον ἀπογόνους Μακεδόνων προσφύγων, οἵτινες ἐγκατεστάθησαν ἐκεῖ τὸ 1834 ἐκ τῆς Πέλλης (sic) τῆς Μακεδονίας, φεύγοντες τοὺς ἐξοντωτικούς διωγμοὺς τῶν Τούρκων... ».

1. Βλ. Γεωργίου Χ. Χιονίδη, Οἱ εἰς τὰ μητῶα τῶν ἀγωνιστῶν τοῦ 1821 ἀναγραφόμενοι Μακεδόνες, « Μακεδονικά », τ. 12 (1972), σ. 34-64. Πρβλ. ἀκόμη Ν. Τοδoron-V. Trajkov, Bulgares participants dans les luttes pour la libération de la Grèce, 1821-1828, Σόφια 1971, πολλαχού.

2. Βλ. τὴν ἀμέσως ἀνωτέρω ἀναφερθεῖσαν ἐργασίαν μου, σ. 64, ἀριθμ. 3.

3. Πρὸς τὸν σκοπὸν τούτου ἐγένετο παραβολὴ τῶν ὀνοματεπωνύμων τῶν ὑπογραφῶν πρὸς τὰ δεδομένα τῶν μητρώων τῶν ἀγωνιστῶν καὶ ἐντοπίσθησαν εἰς τὸ πρωτόκολλον οἱ κάτωθι γνωστοὶ ἀγωνισταί, οἱ ὁποῖοι ἀναγράφονται εἰς τὰ μητῶα τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης (κατὰ τὴν σειρὰν τῶν ὑπογραψάντων): α) Ἐκ τῆς τάξεως τῶν ἀξιωματικῶν οἱ 62, 100, 88, 13, 8 καὶ 51, οἱ ὁποῖοι ἀντιστοιχοῦν εἰς ὑπογράψαντας εἰς τὴν 2αν σελίδα τοῦ πρωτοκόλλου, οἱ 64, 63, 87, 92, 94, 95 καὶ 96, οἱ ὁποῖοι ἀντιστοιχοῦν εἰς ὑπογράψαντας εἰς τὴν 3ην σελίδα τοῦ πρωτοκόλλου καὶ οἱ 11 καὶ 10, οἱ ὁποῖοι ἀντιστοιχοῦν εἰς ὑπογράψαντας εἰς τὴν 4ην σελίδα τοῦ πρωτοκόλλου. β) Ἐκ τῆς τάξεως τῶν ὑπαξιωματικῶν οἱ 79 καὶ 88, οἱ ὁποῖοι ἀντιστοιχοῦν εἰς ὑπογράψαντας εἰς τὴν 2αν σελίδα τοῦ πρωτοκόλλου, οἱ 96, 35, 44, 82, 17 καὶ 79, οἱ ὁποῖοι ἀντιστοιχοῦν εἰς ὑπογράψαντας εἰς τὴν 3ην σελίδα τοῦ πρωτοκόλλου καὶ οἱ 47, 16 καὶ 36, οἱ ὁποῖοι ἀντιστοιχοῦν εἰς ὑπογράψαντας εἰς τὴν 4ην σελίδα τοῦ πρωτοκόλλου. γ) Ἐκ τῆς τάξεως τῶν στρατιωτῶν οἱ 30, 24, 2 ἢ 3, 81, 10, 88 καὶ 28, οἱ ὁποῖοι ἀντιστοιχοῦν εἰς ὑπογράψαντας εἰς τὴν 3ην σελίδα τοῦ πρωτοκόλλου καὶ οἱ 22, 12, 28, 51 καὶ 2 ἢ 3 ἢ 4, οἱ ὁποῖοι ἀντιστοιχοῦν εἰς ὑπογράψαντας εἰς τὴν 4ην σελίδα τοῦ πρωτοκόλλου, ἦτοι ἐν ὄλῳ 37. Εἰς μερικὰς περιπτώσεις ἀγωνιστῶν συμφωνοῦν τὰ ἐπώνυμα εἰς τοὺς δύο καταλόγους, ἀλλὰ διαφέρουν τὰ ὀνόματα τούτων, θὰ ἐπρόκειτο δὲ προφανῶς περὶ συγγενῶν.

ξεσμάτων, ἐπὶ διφύλλου χάρτου (μετὰ ἐνσφραγίστου χαρτοσήμου 25 λεπτῶν), διαστάσεων 0,205 × 0,285. Ἡ κατάστασις τοῦ εἶναι ἀρίστη.

γ. Τὸ τρίτον ἔγγραφον εἶναι ἡ ἀπὸ 25.5.1846 αἴτησις τοῦ Βεροιώεω Γεωργίου Στέργου (προφανῶς Στεργίου), ὁ ὁποῖος μόλις τότε (1846) εἶχεν ἀπελευθερωθῆ ἐκ τῆς αἰχμαλωσίας, γεγονὸς τὸ ὁποῖον εἶναι ὀπωσδήποτε ἀξιοσημείωτον, προφανῶς ὁμοῦ οὗτος δὲν θὰ ἠχμαλωτίσθη κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1821-1822, ἀλλὰ μεταγενέστερα, δηλαδὴ εἰς μίαν ἐκ τῶν μετεπαναστατικῶν κινήσεων τῶν Μακεδόνων¹. Καὶ ὁ ἀγωνιστὴς αὐτὸς ἦτο ἄγνωστος μέχρι σήμερα².

Ἡ αἴτησις τοῦ εἶναι γραμμένη εἰς διφύλλον χάρτην (διαστάσεων 0,288 × 0,300), χρώματος ἀνοικτοῦ πρασίνου, ἄνευ λαθῶν, ἐγγραφή δὲ ὑπὸ ἄλλης χειρὸς. Ἐνωθεν δεξιὰ ὑπάρχει ἡ ἐνδειξις «Ἄρ. 426», ἡ δὲ συνήθης ἀρίθμησις τῶν ἐγγράφων τοῦ ἀρχείου τούτου ἐγένετο εἰς τὸ ἄνω μέρος, περὶ τὸ μέσον. Ἡ κατάστασις τοῦ ἐγγράφου εἶναι μετρία.

δ καὶ ε. Τὰ ὑπ' ἀριθμ. τέσσερα καὶ πέντε ἔγγραφα εἶναι δύο ἐπιστολαὶ τοῦ γνωστοῦ Μακεδόνα ἱερωμένου Βενεδίκτου Κραλίδη (1765-1860)³, πρώτου ἐπισκόπου Δαλματίας, Ἀλβανίας καὶ Ἰστρίας, τὰς ὁποίας ἀπέστειλεν οὗτος εἰς Ἀθήνας ἐκ Βενετίας (10 Μαρτίου καὶ 23 Μαΐου 1846) πρὸς τὸν Ἀνδρόνικον Πάικον, ὡς σημειώνεται εἰς τὸ νῶτον (4η σελίς) τοῦ δευτέρου ἐγγράφου, ἀναφέρονται δὲ εἰς τὸ θέμα τῆς δωρεᾶς τῆς βιβλιοθήκης τοῦ ἀποστολέως εἰς τὸν συνοικισμὸν τῶν Μακεδόνων τῆς Νέας Πέλλης.

Ἐκ τῶν ἐγγράφων αὐτῶν ἀποκτῶμεν ἀξιολόγους εἰδησεις. Συγκεκριμένως, ἐκ τῆς πρώτης ἐπιστολῆς μανθάνομεν ὅτι ὁ ἐπιστέλλων εἶχε δωρίσει εἰς τὴν Δημοσίαν (= Ἐθνικὴν) Βιβλιοθήκην τῆς Ἑλλάδος (ὅπου εἶχε κληροδοτήσει καὶ τὴν ὑπόλοιπον βιβλιοθήκην του διὰ τῆς διαθήκης του) ἓνα κιβώτιον σπανίων βιβλίων, ἀλλὰ παρεξηγήθη μὲ τὸν ἑφορόν της Γεώργιον Κοζάκην Τυπάλλον⁴, καὶ κατόπιν τούτου ἠλάξε γνώμην καὶ ἀπέφασκε νὰ προσφέρῃ τὴν βιβλιοθήκην του εἰς τοὺς συμπατριῶτας του πρόσφυγας Μακεδόνας, ἰδίως ἀφοῦ ἔμαθεν (ἀπὸ τὸν παραλήπτην τῶν ἐπιστο-

1. Βλ. περὶ τῶν κινήματων τούτων εἰς Γεωργίου Χ. Χιονίδη, Ἡ ἐκστρατεία καὶ ἡ ἐπανάστασις εἰς τὸν Ὀλυμπον κατὰ τὰ ἔτη 1821-1822, ἐκδόσις Ε.Μ.Σ., Θεσσαλονικὴ 1975, σ. 44-45, ὅπου καὶ βιβλιογραφία.

2. Περὶ ἄλλων Βεροιώων βλ. τὴν μελέτην μου, Ἄγνωστοὶ Βεροιοὶς ἀγωνισταὶ τοῦ 1821, Βέροια 1971.

3. Περὶ τούτου βλ. προχειρῶς εἰς Μεγάλην Ἑλληνικὴν Ἐγκυκλοπαιδείαν, τ. 15ος, σ. 111 καὶ εἰς Ἐγκυκλοπαιδικὸν λεξικὸν Ἐλευθερουδάκη, τ. 8ος, σ. 149.

4. Περὶ τῆς δραστηριότητος τούτου διὰ τὸν ἐμπλουτισμὸν τῆς Δημοσίας (Ἐθνικῆς) Βιβλιοθήκης βλ. προχειρῶς εἰς Δημητρίου Μάργαρη, Πρόσωπα καὶ θέματα, Ἀθήνα 1962, σ. 119-134 (Ἡ ἱστορία τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης καὶ οἱ θησαυροὶ της), καὶ κυρίως σ. 127-128, ὅπου δὲν ἀναφέρεται ἡ δωρεὰ τοῦ Κραλίδη.

λῶν του) περὶ τοῦ συνοικισμοῦ τῶν Μακεδόνων εἰς τὴν Ἀταλάντην. Τὴν ἀπόφασίν του ταύτην ἐγνωστοποίησεν εἰς τὴν σχετικὴν ἐπιτροπὴν, ὅτι δηλαδὴ προτίθεται νὰ ἀποστείλῃ τὴν ἐκ 3.000 τόμων βιβλιοθήκην του, τὴν ὁποίαν μάλιστα ἐσκόπευε νὰ ἐμπλουτίσῃ διὰ τῆς ἀγορᾶς καὶ ἄλλων βιβλίων. Εἰς τὴν δευτέραν ἐπιστολὴν ὁ Βενέδικτος ἀναφέρεται εἰς τὴν μέχρι τότε ἀλληλογραφίαν του μετὰ τὴν ἐπιτροπὴν τοῦ συνοικισμοῦ καὶ τὸν παραλήπτην τῶν δημοσιευομένων ἐπιστολῶν του καὶ ἐπανέρχεται μετὰ σχολαστικότητα εἰς τὸ γνωστὸν ἤδη γεγονός τῆς ἀποστολῆς βιβλίων του εἰς τὴν Ἐθνικὴν Βιβλιοθήκην. Ἐκφράζει τὴν χαρὰν του διὰ τὴν ἀναγγελθεῖσαν ἀνέγερσιν τῆς δημοσίας σχολῆς τῆς Νέας Πέλλης, διαβεβαίει δὲ περὶ τῆς ἐγκυρότητος τῆς διαθήκης του καὶ γνωστοποιεῖ τὴν ἀπόφασίν του νὰ μεταφερθῇ ἡ βιβλιοθήκη του εἰς τὴν Νέαν Πέλλαν πρὸ τοῦ θανάτου του. Τοῦτο θὰ ἐγένετο σταδιακῶς, διότι καὶ ὁ ἴδιος ἤθελε νὰ μελετᾷ, ἀλλὰ καὶ ἄλλοι λόγιοι, οἱ ὅποιοι προσέτρεχαν εἰς αὐτὸν διὰ νὰ συμβουλευθοῦν τὰ βιβλία τῆς βιβλιοθήκης του. Τέλος (εἰς προσθήκην), ἐρωτᾷ ἐπ' ὀνόματι τίνος πρέπει νὰ στείλῃ τὰ βιβλία καὶ τὴν εἰκόνα του.

Δὲν εἶναι γνωστὸν ποία ἦτο ἡ κατάληξις τῆς ὑποθέσεως, ἐὰν δηλαδὴ ἀπεστάλῃ καὶ παρελήφθῃ ἢ ὄχι ἢ ἐν λόγῳ βιβλιοθήκῃ εἰς τὸν συνοικισμὸν τῆς Νέας Πέλλης, τὸ πιθανώτερον ὅμως εἶναι ὅτι δὲν ἐγένετο τοῦτο (καίτοι ὁ Βενέδικτος ἀπεβίωσεν εἰς τὴν Βενετίαν μετὰ 16 ἔτη, διότι ἐκ τοῦ ὕφους καὶ τῶν ὑπεφυγῶν τῶν ἐπιστολῶν του, γίνεται ἀντιληπτὴ ἡ ἀναβλητικότητα, ὡς καὶ ἡ ἀσάθεια τοῦ χαρακτῆρος τούτου), ὡς συνέβη καὶ μετὰ τὴν βιβλιοθήκην τοῦ βαρῶνου Κωνσταντίνου Μπέλλιου, ἡ ὁποία, ἐνῶ προωριζέτο διὰ τὸν δῆμον τῶν Μακεδόνων, κατέληξεν εἰς τὴν Ἐθνικὴν Βιβλιοθήκην¹.

Τὰ δύο ταῦτα ἔγγραφα ἔγραψεν ἰδιοχείρως ὁ ὡς ἄνω ἐπιστέλλων ἐπίσκοπος Βενέδικτος, ὁ ὁποῖος ἔγραφε συχνὰ ἀσυντάκτως καὶ ἦτο χαρακτηριστικῶς ἀνορθόγραφος, ὅπως φαίνεται ἐκ τῶν δημοσιευομένων (ὡς ἔχουν) κειμένων του. Μερικαὶ ὁμως ἀβλεψίαι ἴσως νὰ ὀφείλωνται εἰς τὴν ἐνδεχομένην κακὴν ὄρασίν του καὶ εἰς τὸ γῆρας. Ἡ πρώτη ἐπιστολὴ φέρει τὴν ἔνδειξιν M18 14 καὶ εἶναι γραμμὴν ἐπὶ διφύλλου λευκοῦ χάρτου, διαστάσεων 0,215×0,273, διατηρουμένον εἰς μετρίαν κατάστασιν. Ἡ δευτέρα ἐπιστολὴ ἔχει τὴν ἔνδειξιν M18 15, εἶναι δὲ γραμμὴν ἐπὶ ὁμοίου διφύλλου χάρτου. Ἡ ἐπιστολὴ αὕτη εἶναι γραμμὴν εἰς τὴν 1ην καὶ εἰς τὴν 2αν σελίδα, εἰς τὸ μέσον δὲ τούτων ὑπάρχει σχισμὴ, τὸ ἐλλεῖπον ὅμως μέρος τοῦ κειμένου ἀποκατεστάθη μετ' εὐχερείας. Εἰς τὸ ἄνω ἀριστερὸν μέρος τῆς 1ης, ὡς καὶ τῆς 3ης σελίδος τοῦ χάρτου, ὑπάρχει ἀνάγλυφον ὑδάτινον σημεῖον, ἦτοι κορῶ-

1. Β. Δ. καὶ Ν. Ἀργυριάδου, ἑ.ἀ., σ. 35-38, 21-22 καὶ 38-39, Ἰ. Δέλλιου, ἑ.ἀ., σ. 25 καὶ 30, Ἀ. Βακαλοπούλου, ἑ.ἀ., σ. 171 καὶ Ἰωάννας Κωτσάκη, ἑ.ἀ., τεύχ. 60, σ. 11.

να, και ἡ ἔνδειξις «BATH», εἰς δὲ τὴν ἄγραφον 4ην σελίδα ὑπάρχουν ἐμφανῆ σημεῖα τῆς χρησιμοποιοηθείσης βούλλας (βουλλοκεριοῦ), ἡ στρογγύλη σφραγίς τοῦ ἑλληνικοῦ ταχυδρομείου (μὲ τὴν ἔνδειξιν «ΑΘΗΝΑΙ 4 ΙΟΥΝΙΟΥ) 1846», ἐκ τοῦ συσχετισμοῦ δὲ ταύτης πρὸς τὴν ἡμερομηνίαν τῆς γραφῆς τῆς δύναται νὰ ἐξαχθῇ ἡ πληροφορία ὅτι ἡ ταχυδρομικὴ ἐπικοινωνία Βενετίας-Ἀθηνῶν ἐπραγματοποιεῖτο εἰς 12 ἡμέρας, ἐὰν βεβαίως ἡ ἐπιστολὴ αὕτη ἐταχυδρομήθη αὐθημερόν) καὶ ἡ διεύθυνσις τοῦ παραλήπτου εἰς τὴν ἑλληνικὴν καὶ εἰς τὴν ἰταλικὴν γλῶσσαν.

γ. Τὸ κείμενον τῶν ἐγγράφων

1

Ἄριθ.

Πρωτόκολλον

Σήμερον τὴν εἰκοστὴν τοῦ μηνὸς αὐγούστου τοῦ χιλιοστοῦ ὀκτακοσιοστοῦ τεσσαρακοστοῦ πέμ[π]του ἔτους ἐν Νέᾳ Πέλλῃ ἢ ἐπὶ τοῦ Συνοικισμοῦ τῶν Μακεδόνων ἐπιτόπιος τῆς Νέας Πέλλης ἐπιτροπὴ λαβοῦσα τὴν ἐπ' ἄριθ. 4137 ἀπὸ 1ης Τρ. Μ. Διαταγῆς τῆς Βασ Διαοικήσεως Φθιώτιδος, συνεκάλεσε τοὺς ἐν Πέλλῃ εὐρισκομένους Μακεδόνας καθὼς καὶ τοὺς ἐν τῷ λιμένι τῆς Σκάλας, καὶ τοὺς ἐκοινοποίησε τὴν ἐπ' ἄριθ. 103693 Διαταγὴν τοῦ ὑπουργείου τῶν ἐσωτερικῶν. ὅλοι δὲ ὁμοθυμαδὸν ἐξέφρασαν τὴν εὐγνωμοσύνην των πρὸς τὴν Κυβέρνησιν ὅτι συγκατετέθη τέλος πάντων νὰ διατάξῃ ἀποφασιστικῶς καὶ ἀμετατρέπτως τὴν σύστασιν τοῦ τῶν Μακεδόνων Δήμου διὰ τῆς ἀνυπερθέτου ἐκλογῆς τῶν Δημοτικῶν αὐτῶν ἀρχῶν. Συγχρόνως δὲ ἀπεφάνθησαν καὶ ὑπεσχέθησαν νὰ συνεισφέρωσιν ἐξ ἰδίων των πρὸς ἀπάντησιν τῶν ἀναγκαίων ἐξόδων διὰ τὴν συντήρησιν τῆς δημοαρχίας, ἐὰν οἱ Νό[μιμοι] πόροι τοῦ Δήμου δὲν ἦθελον ἐπαρκεῖ εἰς τοῦτο.

Ἔθεν συνετάχθη τὸ παρὸν πρωτόκολλον, ὅπερ ἀναγνωσθὲν εὐκρινῶς καὶ μεγαλοφώνως εἰς ὑπάρχοντων πάντων, ὑπεγράφη παρ' ὅλων αὐτῶν, καὶ τῆς ἐπιτοπίου τοῦ Συνοικισμοῦ τῶν Μακεδόνων ἐπιτροπῆς.

Ἡ ἐν Ν. Πέλλῃ τοῦ Συνοικισμοῦ

Ἐπιτροπὴ

Κ. Μπίνος

Α.Ν Χαλκοτις

Ξ: Ἐθανασί(ου)

Θ[α]νας[ης] Π. σαραφίανου

ἐλευθέριος Ἰοάνου

οἱ ἐν Νέᾳ Πέλλῃ καὶ τῆς Σκάλας κάτοικοι.

Σ. Παπ(α)δημητρί(ου)

Χαρίσης Νικολά(ου) δολύμπιος

Ἄντ. Μιχαῖλ	Δῆμος Α. Λάζου		
Ἄστέριος (;) Ἄποστόλου(;)	Τόλιος λ. λάζου		
Ἄθ. βλαχομιχάλη	Δημήτριος. Ν. Στυλοῦδης		
Ἰω. Ζαρκιαδάς(;) Β. Ντοκκαλιώτης[= Β. Ν. Κοκκαλιώτης;]			
κωνσταντίνος βλαχομιχάλη	Ἰωάννης Μ. μοβούλας(;)		
Γαρόφαλος ἀντωνί(ου)			
(...) (...) Πεοδίκκα(;) Ἀργύρι(ος) Ἀντωνίου Γιάκας Ἀστεριος Πετρον			σ. 3
Γουλιός Μπζώτης	Ἄγγελος στεριον	γεωργιος διμητρίου	
Ἄνα: Μπιζιώτας	Ἰω. καρπουζης (;)	δάσκαλος	
Δημήτρι(ος) Καλοχω- ρόκης	Ἄθ. Σκόνδρας	Β. Γεωργίου	
Θομας Βαργος(;) Ἰω. ἀντωνη		Θεοχάρης λα...	
Ιωαννης Τζηαμης	γηωργιος σηροπολος	Γιανης Σοκολής(;)	
κωνσταντίνος πα(πα)ζαχαρία	Ἰωάν. Γ. Συρόπουλος	Ιωαννης μιχουλακας	
Γιακόβος στοροῦπρη	Μέλιος Γ. Συρόπουλος	ἀναγ. σταύρου	
Π. εμμανουήλ	Παναγιώτης Τσαρόπουλος	Ἄναγ. Β. Συροπούλος	
Δημήτριος Χριστόν	Δημήτριος στέριον Μο- στάκας	Γ. (Χατζη) Χρήστου	
λωνκάς Σκοτῆδας	γιωργιος στεφαιλ(;)	ὡς ἀγράφματος(...)	
Ἰωάννης Δημητρίου	γιωργιος στεφαιλ(;)	Γεώργιος Τσατσαρώνης	
Ταξιάρχης φλόρον	βασιλικως ιωαννον	Γ. Χ(ατζη) Χρήστου	
Νικολάος νάκου	θοδωρ[ος]κα[ραθο]δωρη(;)	διὰ τον γιοργι(...)	
	Βασιλις γηωργήν	Ἀστέριος Πέτρον	
	ἀθανασιος μαντασης	θεοδορις ἀνατολίτης και δηαντόν	
Γρηγόρ(ιος) Μπίνος	διμος θεοχαρισ	ὡς ἀγράφματος	
μαργαρητης αθα[νασί]ου	Νικόλαος Τρουμπέτας	Γεώργιος Ἀστεριόν	
		δηὰ τὸν Δ: κουνούπηη	
		Γεώργιος Ἀστεριόν	
νικολαος πλιχαβας(;) Χρυστο μλησοβος(;) Ἰωανα(;) (...)			
Τριαντάφυλλ(ος) Γεωργίου	σταματις στιριε	θ. .αγγελου	
Λρακος: Δ. Χορμαβα	βασιλις Δουμπιώτης(;)	Σωτήρης Κωνσταντίνου	
Γιαννάκης Ἀθανασό- πολος	παναγοιτι Τόλλου	αλεξις αντονί(ου) και ος ἀγράφματος	
Δημήτριος φλόρος	Μιχαλις βασιλιον	Δημητρί(ου) Σ.Π(α)πα	
Χ:(ατζη)στάθης ῥέξης		[=Σ. Π(α)παδημητρίου]	
Μηγάλης ἀντωνίου Καὶ ὄς ἀγράφματος	Παναγιώτης Μπαδόπουλος		σ. 4
Γρηγ. Π. Μπίνος			
Μανόλης Μπαρούτας	Ταξιαρχης φλορος		
Δ. Ἀστεριόν Μπίνος ἀγράφματος Γ.Π.	στεργιος βασιλιον		

Μπινος	Χρίστος ἰωάνου
Νικόλαος κοντός(;))	Παῦλος Ἀθανασίου
διμήτριος ἀφιλακτος(;))	(...) πουλυχρονης
Κωνστ(αντίνος) Παπαπαλουκά	Ε.Α. Διακόπουλος
Ἰωαννι γεοργί(ου) καὶ διαντὸν	Εὔσ. Χ. φλώρου
Σ. παπ(ᾶ) δημητρί(ου)	Α. Ναοῦμ
Στέριος Ἰωάνου καὶ διαντὸν Ἀστεριος	Μηγάλης ναοῦμ
Πετρον	διμήτριος κόκινος
Γεοργακις δημητρί(ου) καὶ διαντὸν	διμήτριος ζουνατζής
Ἀστεριος Πετρον	ζήσης νικολάου
Εὑστάθριου Κ. Μπαλῆς	Χριστόδουλος (...)
Κυριαζής παπαδόπουλος	Β.Α. (;) Τομπιοτης (;)
Δημητριος Μποστακόπουλος	γ. γαλατζανος(;))
Δηατον ἀγραματον Χατζη	(...) βασιλίου
(...) (...) Δημητριος Μποστακόπουλος	(...) (...)
Σταματης παραγητου	παναγιότης σπύρου
Δημήτριος Ἀργύρης	Χριστος κοκοπουλος(;))
Παναγιωτης Κυριάκου	Μιχαήλ καλογιερης(;))
στέριος Εμμανήλ	Γιανης Καρακούκης
Γεώργιος Ἀθανασίου	Νάνος ἑμμανουήλ βέρρο(οιος)
	μανολίος: ἑμμ. βέρρο(οιος): ἦς ἑλιψήν:
	του
	Νάνος βέρρο(οιος):

2

Ἀρ. 415

Πρὸς τὴν ἐπὶ τοῦ ἐν Ἑλλάδι σνοικισμοῦ τῶν Μακεδόνων Ἐπιτροπὴν.

Ὁ ὑποφανόμενος, οὗ ἡ Πατρίς θεσσαλονίκη τῆς τῶ ὀθωμανικῶ Κράτει Μακεδονίας, καὶ ὅστις ἔκτοτε τοῦ 1835, διαμένον εἰς τὴν Ἑλλάδα αὐτὴν ὑπηρέτησα τὴν ὀφειλομένην τετραετίαν παρὰ τῷ ἑπικτῶ Τάγματι στρατιωτικῶς. ἐπειδὴ ἐπιθυμῶ νὰ σνοικῶ μετὰ τῶν ἐν Ἑλλάδι μακεδόνων, δέομαι τῆς Ἐντ. Ἐπιτροπῆς ταύτης νὰ εὑρεσθῆ νὰ σημειώσῃ καὶ τὸ ἑμὸν ὄνομα εἰς τὸν περὶ τοῦ αὐτοῦ σνοικισμοῦ κοινὸν κατάλογον.

Ἐποσημειοῦμ' εὑσεβάστω

Εὑπειθέστατος

Ἰωάννης Μιχαήλ.—

Ἐν Ἀθήναις

τῆ 28 = Ἰαννου(αρίου) = 1846.

3

Ἀθήναι τὴν 25 Μαΐου
1846

Ἀρ. 426

Πρὸς

Τὴν Σ. ἐπὶ τοῦ Συνουκισμοῦ τῶν Μακεδόνων Ἐπιτροπῆν.—

Ὁ ὑποφαινόμενος ἐκ Βερόοιας τῆς Μακεδονίας, μόλις ἐλευθερωθεὶς ἐκ τῆς αἰχμαλωσίας, διέμενον μέχρι τοῦδε ὑπὲρ τῆς Ὀθωμανικῆς ἐπικρατείας. Νῦν δὲ θέλων νὰ λογισθῶ ὡς μέλος τῆς ἑλληνικῆς κοινωνίας, παρακαλῶ τὴν Σ. ταύτην ἐπιτροπῆν ἵνα μὲ ἐγγράψῃ εἰς τὸν τῆς Νέας Πέλλης δῆμον, λαμβάνουσα ὑπ' ὄψιν τὸ ἐπισυναπτόμενον ἀποδεικτικόν, καὶ ἐφοδιάζουσα μὲ μὲ τὸ ἀνήκον ἐγγραπτῆριον

ὑποσημειοῦμαι.—

Εὐπειθέστατος
γεωργηος στεργου

4

Εὐγενέστατε Κύριε!

Περιττὸν κρίνον νὰ ἐπαναλάβω ὅσα πρὸς τὴν Ἐπιτροπὴν ἔγραφα, ἐκφράσια τὰ αἰσθημάτα μου καὶ τὴν γνώμην μου περὶ τῶν συνουκισθέντων ἐν τῇ Νέᾳ Πέλλῃ Μακεδόνων, Περιορίζω δὲ τὸν λόγον μου μόνον εἰς τὸ νὰ ἐπαίνοσα κατ' ἀξίαν τὸ φίλιπτόν μοι φιλογενές Σου Πρόσωπον διὰ τὴν πρὸς τοὺς ἡμετέρους Μακεδόνας ἀγάπην Σου, ὅφ' ἦς κινούμενος μὲ προέτρεψες εἰς ἔργον εὐάρεστον μὲν εἰς ἐμὲ καὶ εὐκατόρθωτον, κοινωφελέστατον δὲ εἰς αὐτούς. Εὐγε τῆς Σῆς φρονίμου καὶ φιλανθρώπου γνώμης!

Ἐἵκαιορον δὲ νομίζω ἔνταῦθα νὰ σοὶ γνωστοποιήσω τὸ ἀκόλουθον: Γινώσκεις καλῶς ὅτι πρὸ ἐνὸς ἔτους κατ' αἴτησιν τοῦ ἐφόρου τῆς ἐν Ἀθήναις δημοσίας βιβλιοθήκης Κυρι(ου) Γ. Τυπάλδου, ἔστειλα εἰς Ἀθήνας δωρεὰν ἐν κιβώτιον βιβλίων πολυτίμων καὶ σπανίων. Ὁ γεννάδιος οὗτος παραλαβὼν τὸ δώρημα, οὐ μόνον τὴν δέουσαν ἀπάντησιν περὶ τῆς περιλαβῆς αὐτοῦ δὲν ἔκαμε κατὰ χρέος καὶ ἔθος κόσμον πολιτισμένον καὶ πεπαιδευμένον, ἀλλὰ, πρᾶγμα ἀπίστευτον διὰ τὴν ἀτοπίαν του, ἐτόλμησε νὰ καταχωρήσῃ εἰς τὴν ἐφημερίδα τοῦ Χρόνου ἐν ἄρθρον (τὸ ὅποιον Σᾶς εἶναι γνωστόν, δὲν ἀμφιβάλλω) διὰ τοῦ ὁποίου κατατόξευσε τὴν ἐμὴν φιλοτιμίαν, ἀνταγωνιζόμενος τρόπον τινὰ νὰ τοῦ σταλθῇ τὸ ἀντίγραφον τῆς διαθήκης μου, ἐπικυρωμένον παρὰ τὰς ἐντεῦθεν τοικίαις ἀρχάς, δείχνωντας μὲ τοῦτο ὅτι εἶμαι ἄνθρωπος πλαστολόγος ψεύστης καὶ ἀπατεών! Τὸ τόλμημά του ἐδέχθην μὲ ὑπομονήν, καὶ μολονότι ἐπλήρην κατὰ τι δὲν ἔκρινα νὰ ἀντιτοξεύσω καὶ ν' ἀποδώσω κακὸν ἀντὶ κακοῦ, ἐπιφυλαττόμενος νὰ ἐλέγξω τὴν ἀτοπίαν καθὼς πρέπει.

Ἐκτοτε δὲ δυσαρεστηθεὶς εἰς τὸν ἀγνώμονα τρόπον, ἔβαλον κατὰ νοῦν

σ. 2 νὰ προσφέρω τὴν ἐμὴν βιβλιοθήκην εἰς τοὺς ἐμοὺς Μακεδόνας, ἀλλ' ἀμφίβολος ὢν περὶ τῆς συνοικίσεως αὐτῶν ἐν Ἀταλάντῃ τῆς Λοκρίδος, ἀπέιχον τὴν περὶ τοῦτον ἀπόφασίν μου, καὶ διῆγον μὲ σιωπῆν. Τώρα δε, ὅταν | ἐπληροφορήθην διὰ τῶν ὑμετέρων γραμμάτων τὴν ἀλήθειαν, ἐξέφρασα πρὸς τὴν Ἐπιτροπὴν τὴν ἀπόφασίν μου, καὶ ἐβεβαίωσα ταύτην, ὅτι οἱ λόγοι μου εἶναι λόγοι τοῦ ἐνδιαθέτου λόγου, καὶ ὅτι θέλουν ἐκτελεσθῆ κατὰ τὸν πόθον τὸν ἐμὸν καὶ τὸν ὑμέτερον.

Ἡ βιβλιοθήκη μου αὕτη, ἄχρις ὥρας σύγκειται ὑπὲρ τῶν τρισχιλίων Σωμαμάτων. Τώρα δὲ διαπραγματεύομαι ν' ἀγοράσω τὴν βιβλιοθήκην τοῦ Μανφρίνου (del Manfrin), καὶ τὸ περισσότερον μ' ἐρεθίζει εἰς τὴν ἀγορὰν αὐτῆς, διότι εἶναι εἰς αὐτὴν ἡ Πολυγλώστα, καὶ τὰ ἅπαντα Ἐφραῖμ τοῦ Σύρου, ἡ βιβλιοθήκη τοῦ Γαλλάντι, καὶ πολλότατα ἄλλα σπάνια καὶ δυσεύρετα Γραικο-λατίνια βιβλία.

Ἄσπαζόμενος εἰλικρινῶς τὴν Σὴν ἐγγένειαν, καὶ εὐχόμενος αὐτῇ πᾶν οὐράνιον ἀγαθόν, ὑποσημειοῦμαι

Ἄ Ο Πρώην Δαλματίας, Ἀλβανίας καὶ Ἰστορίας
Βενέδικτος Κραλίδης

Ἐν Βενετία τῇ 10 Μαρτίου 1846

5

Ἐκλαμπρότατε καὶ φιλογενέστατε Κύριε Ἀνδρόνικε!

Τρεῖς μέχρι τοῦδε ἔλαβον ὑμετέρας ἐπιστολάς, δύο μὲν πρότερον συνάμα ἐλθούσας, ἐξ ὧν ἡ μία μὲν, γραγαμμένη τῇ 9 φεβρουαρίου ἐξ' ὀνόματος τῆς φιλογενοῦς Ἐπιτροπῆς, ἡ δ' ἄλλη παρὰ τῆς Σῆς ἐκλαμπρότητος ἡμερολογουμένη τῇ 28 Ἀπριλί(ου). τὴν δὲ τρίτην ἔλαβον προχθές, καὶ ταύτην γεγραμμένην τῇ 5 τρέχοντος. ὅλα ἀπλανῶς διηθύνθησαν εἰς Βενετίαν, καὶ ἐν καιρῷ μοι ἐνεχειρίσθησαν· ἐγὼ δὲ τὴν δέουσιν ἀπόκρισιν σύγκαιρα, δὲν ἀπέδωκα, διότι ἤμουν, καὶ εἶμαι βεβηθισμένος εἰς μερίμνας περὶ τῆς μεγάλης καὶ ἀθεραπεύτου ζημίας, εἰς τὴν ὅποιαν ἀνελπίστως μ' ἐξόριον ὁ πολλὰ παρ' ἐμοῦ ἐδереγυθηθεὶς ἀχάριστος καὶ κατάρατος Ἀρδοῦνος, Γάλλος, Γαμβρός τοῦ Γιαννοβάκη, ἀνὴρ ὑποκριτῆς, ψεύστης καὶ ἀπαταιῶν, διὰ τοῦ ὁποίου ἔπεμψα, ὡς γινώσκετε, πρὸς τὴν ἐν Ἀθήναις δημοσίαν Βιβλιοθήκην μέρος τῶν βιβλίων μου. Ἄλλ' ὁ γέγονεν οὐκ ἀπογίνεται, καὶ χρεῖα ὑπομονῆς!

Ἀποκρινόμενος δὲ τώρα (ἐπαναλαμβάνω μέρος ἀπὸ τὰς τρεῖς ἐκεῖνας) διὰ μᾶς ταύτης, ἐκφράζομαι πρῶτον τὴν ὅποιαν ἠσθάνθη ἀνεκφραστον|χαράν, μαθὼν ὅτι σπεύδετε εἰς ἀνέγερσιν δημοσίας σχολῆς, κα[τα]στ[ι]μάτος τόσοσ ἀναγκαῖον καὶ κοινωφελούς, καθ' ὅσον ἀφορᾷ τὸν [τοῦ] νοδς φωτισμόν, τοῦ ὁποίου παρόντος μὲν εὐδαίμων ὁ βίος τῶν ἀνθρώπων, ἀπόντος δέ, τρισάθλιος·

Ἐΐθε ὁ Πανάγαθος Πατήρ τῶν φώτων νὰ εὐλογήσῃ ταύτην μετὰ τοῦ νεοσυστάτου Λήμου!

Περί δὲ τῆς ἀφ' ἐνὸς εἰς ἄλλο κράτος ἐξαγωγῆς τῆς ἐμῆς Βιβλιοθήκης Σᾶς δίδω ἀπόλυτον βεβαιότητα ὅτι αὕτη δὲν θέλει ἀπαντήσῃ οὐδεμίαν δυσκολίαν, πρῶτον ὅτι τόσον ἀσφαλῶς εἶναι κατασκευασμένη ἢ ἐμῇ Διαθήκῃ, ὥστε οὐδεμία ἐπιχείρησις λόγου πονηρίας δύναται νὰ τὴν ἀνατρέψῃ· δεύτερον δὲ ὅτι ἢ Ἀδστριακῇ Κυβέρνησις, νομιμωτάτη οὖσα, τῶν ἀδυνάτων, εἶναι νὰ καταπατήσῃ τοὺς ὁποίους προστατεύει νόμους. Πλὴν ἐγὼ Σᾶς ἀναγγέλλω τὸ πάντων κάλλιστον, ὅτι ἢ ἐμῇ βιβλιοθήκῃ θέλει μετακομισθῆ εἰς τὴν Νέαν Πέλλαν τῶν συμπολιτῶν μου Μακεδόνων | πρὸ τῆς ἐμῆς τελευτῆς. Τοῦτο δὲ θέλει πράξω, ὅχι διότι φοβοῦμαι τὰς ὁποίας ὑπελάβατε μελοῦσας ἐνδεχομένας δυσκολίας, διότι πάλιν λέγω ὅτι ἢ ἐμῇ διαθήκῃ βραίνει εἰς θεμέλιον ἄσειστον καὶ ἀδιάρρηκτον, ἀλλὰ διὰ τὸ ἰδω πεπληρωμένην τὴν ἐμὴν ἐπιθυμίαν ἔτι ζῶν.

σ. 2

Ἄμα ἢ συχίαση ὀλίγον τὸ τετραγαγμένον μου πνεῦμα θέλει Σᾶς πέμψει μέγας ἀξιόλογον τῶν βιβλίων μετὰ τῆς ἐμῆς εἰκόνας· μετὰ καιρὸν δὲ τινὰ ἄλλα, καὶ πάλιν ἄλλα ἕως τῆς τελείας αὐτῆς μετακομίσεως. Πιστεύσατέ μοι, εὐμενέστατα, ὅτι ἐπόθουν νὰ μετακομίσω διὰ μιᾶς ὅλην τὴν βιβλιοθήκην, ἀλλ' ἐπειδὴ ἐντροπῶ πολλᾶκις ἐν τῇ μελέτῃ τῶν γραφῶν, ἐνίοτε δὲ καὶ λόγιοι τινὲς καὶ ἡμέτεροι καὶ ἄλλογενεῖς ἐρχόμενοι θεωροῦν, ὁ μὲν τοῦτον, ὁ δὲ ἄλλον Συγγραφέα, διὰ ταῦτα ἔκρινα νὰ κάμω τὴν μετακόμισιν αὐτῆς κατὰ διαλείματα· θέλει μετακομισθῆ ὁμως κατὰ τὴν ἐμὴν ἐπιθυμίαν ὅλη πρὸ τῆς ἀποβιώσεώς μου.

Πρὸς δὲ τὸν Κύριον Πρωθυπουργόν, κατὰ τὸν ἐμοῦ στοχασμὸν, δὲν κρίνω πρέπον νὰ γράψω ὡς μοι προτρέπετε, διότι, αὐτὸς ἐσιώπησε βαθεῖα[ν] [σιωπ]ίην, ἐν ᾧ χρόνῳ ἔπρεπε νὰ λαλήσῃ· ὁ δὲ Κύριος Τυπάλδος ὁ τῆς δημ[ο]σίας] βιβλιοθήκης ἐπιστάτης, οὐ μόνον ἀπάντησιν τὴν ὑπὸ παντὸς πολιτ[ι]σμέ]νου κόσμου ἀπαντομένην ἐν ταῖς τοιαύταις ὑποθέσεσι δὲν ἀπέδωκεν, ἀλλ' εὐαρεστήθη ὁ καλότυχος νὰ καταχωρήσῃ εἰς τὴν ἐφημερίδα τὸν Χρόνον ἐκεῖνον τὸν λόγον τὸν οὐκ ὀλίγην ἕβριν φέροντα εἰς τὸ πρόσωπόν μου, τὸ ὁποῖον καὶ ἀνεγνώσατε καὶ ἐγνωρίσατε, καὶ διὰ τοῦτο περιττὸν νὰ κάμω τὴν ἀνάπτυξιν αὐτῶν.

Μὲ ἀγάπην ἐγκάρδιον ἀσπάζόμενος τὴν ὑμετέραν ἐκλαμπρότητα καὶ τοὺς Σεβαστοὺς ἐπιτρόπους τοῦ Συνοικισμού τῶν Μακεδόνων, Σᾶς εὐχομαι παρὰ Θεοῦ Πᾶν ἀγαθὸν ἀληθές, μένω.

Ἐν Βενετία τῇ 23 Μαΐου 1846

Ὁ Πρώην Δαλματίας Βενέδικτος Κραλίδης

Πρὸς: Παρακαλῆται ἢ ἐκλαμπρότητα νὰ με εἰδοποιήσῃ πρὸς τίνα νὰ διευθύνω τὰ βιβλία καὶ τὴν εἰκόνα?

3. ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ ΤΟΥ ΓΕΡΟΥ-ΤΣΑΜΗ ΚΑΡΑΤΑΣΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΝΙΚΟΛΑΟΥ-ΟΛΥΜΠΙΟΥ ΔΙΑΜΑΝΤΗ

α. Εἰσαγωγικὰ

Εἰς τὸ Ἄρχεῖον τῆς ἐν Ἀθήναις Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολογικῆς Ἑταιρείας τῆς Ἑλλάδος (Ι.Ε.Ε.Ε.) περιλαμβάνεται πλῆθος ἐγγράφων, ἐκ τῶν ὁποίων πολλὰ μένουσιν εἰσέτι ἀνέκδοτα. Τελευταίως (30-31.12.1972 καὶ 2.1.1973) εἶχα τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἰδῶ ἐπὶ τροχάδην τοὺς δακτυλογραφημένους καταλόγους τούτων, ὅπου καταχωρίζεται περίληψις τῶν περιεχομένων τῶν. Ἐν συνεχείᾳ ἀνεζήτησα τὰ πρωτότυπα δι' ὅσα ἐγγραφα ἔκρινα ὅτι εἶναι ἐνδιαφέροντα, τὰ ἐξήτασα καὶ ἔλαβα φωτοτυπίας τούτων καὶ συγκεκριμένους ἐκείνων, τὰ ὅποια εὐρέθησαν εἰς τὰ σχετικὰ ἐρμάρια¹.

Εἶναι εὐχρῆς ἔργον νὰ ἀναληφθῆ σοβαρὰ προσπάθεια, διὰ κρατικῆς οἰκονομικῆς ἐνισχύσεως, πρὸς δημοσιέυσιν ἅπαντος τοῦ πλουσιωτάτου αὐτοῦ ἀρχείου, διότι περιέχονται εἰς τοῦτο λίαν ἀξιόλογα ἐγγραφα, τῶν ὁποίων ἢ γνώσεσι θὰ βοηθήσῃ σοβαρῶς εἰς τὴν ἀνεύρεσιν τῆς ἱστορικῆς ἀληθείας, εἰς τὸν ἐμπλουτισμὸν τῶν γνώσεών μας καὶ εἰς τὴν πρόοδον τῆς ἱστορικῆς ἐρευνῆς διὰ τὴν νεοελληνικὴν ἱστορίαν κατὰ τοὺς χρόνους τῆς τουρκοκρατίας.

Ἐκ τῶν εἰς χεῖρας μου εὐρισκομένων φωτοτυπιῶν ἐγγράφων, τὰ ὅποια ἀναφέρονται εἰς τὴν Μακεδονίαν, δημοσιεύονται κατωτέρω ὀρισμένα, ἄλλα δὲ θὰ συμπεριληφθοῦν εἰς ἐπομένους συλλογὰς μου.

β. Τὰ δημοσιευόμενα ἐγγραφα

Ἐκ τοῦ Ἀρχείου τῆς Ι.Ε.Ε.Ε., εἰς μὲν τὴν παροῦσαν παράγραφον δημοσιεύονται πέντε ἐγγραφα, ἄλλα δὲ ἕξ καταχωρίζονται εἰς τὰς ἐτέρας παραγράφους.

α, β καὶ γ. Τὰ πρῶτα τρία ἐγγραφα εἶναι ἐπιστολαὶ τοῦ Μακεδόνοιο ἀγωνιστοῦ Γέρου Καρατάσου². Ἡ πρώτη τούτων ἀπευθύνεται (τὴν 17 ἡ 27 6.1823, ἐκ τῆς Παναγίας) πρὸς τοὺς ἐφόρους προφανῶς τῶν Τρικκέρων³,

1. Εὐχαριστῶ καὶ ἀπὸ τῆς θέσεως ταύτης τὸν Γενικὸν Γραμματέα τῆς Ι.Ε.Ε.Ε. κ. Ἰωάννην Α. Μελετόπουλον, διότι ἐπέτρεψε τὴν ὡς ἄνω ἐρευνάν μου καὶ τὴν λήψιν φωτοαντιγράφων, ὡς καὶ τοὺς ὑπαλλήλους τῆς ἐταιρείας, ἰδίᾳ δὲ τὴν κ. Μινώτου, διὰ τὴν ἐπιδειχθεῖσαν προθυμίαν τῶν πρὸς ἐξυπηρέτησίν μου, καὶ διῆ εἰς ἡμέρας ἐορτῶν.

2. Περὶ τούτου βλ. Ἀπ. Μ. Τζαφεροπούλου, Οἱ Καρατασαῖοι, Α' Ὁ γέρο Καρατάσος, Βέροια 1971 καὶ Γεωργίου Χ. Χιονίδη, Σχεδιάγραμμα περὶ τοῦ Γέρου Καρατάσου καὶ τῆς οἰκογενείας του, «Μακεδονικά», τ. 9 (1969), σ. 295-315, ὅπου καὶ βιβλιογραφία.

3. Ἄλλαι ἐπιστολαὶ τοῦ Καρατάσου πρὸς τοὺς ἐφόρους τῶν Τρικκέρων ἀναδημοσιεύονται (ἀπὸ τὸ περιοδικὸν «Προμηθεύς», τ. 2ος, σ. 128-129) ὑπὸ τῶν Δημητρίου Κ. Τσοποτοῦ, Ἡ Θεταλτομαγνησία (Πήλιον) καὶ τὸ φρούριον τοῦ Βόλου κατὰ τὴν

καὶ διὰ ταύτης ζητεῖ ὁ Καρατάσος, ὅπως ἐφοδιάζουν μὲ τροφίμα τὸν καπετὰν Ἀναστάσην. Διὰ τῆς δευτέρας ὁ Καρατάσος καλεῖ (5.6.1823) τὸν καπετὰν Ἀναστάσην νὰ ἔλθῃ εἰς συνάντησίν του ἄνευ καθυστερήσεως, ἡ δὲ τρίτη (τῆς 23.7.1823) ἐστάλη εἰς τὸν αὐτὸν καπετάνιον καὶ πρὸς ὄσους ἄλλους εὐρίσκοντο εἰς τὸ πλοῖον, πρὸς τοὺς ὁποίους ἀπέστειλεν οὗτος δύο σκλάβους διὰ τὰς ἀνάγκας τοῦ караβιού των.

Καὶ αἱ τρεῖς ἐπιστολαὶ προέρχονται ἐκ τῆς συλλογῆς τοῦ Γεωργίου Μαζαράκη, ὁ ὁποῖος ἐξετέλεσεν ἀποστολὴν συλλογῆς ἐγγράφων (1884), καὶ φέρουν τοὺς ἐξῆς ἀριθμούς: Ἡ πρώτη 1525 (καὶ τὸν εἰδικὸν ἀριθμὸν, τῆς συλλογῆς Μαζαράκη 9), ἡ δευτέρα 1535 (καὶ τὸν εἰδικὸν ἀριθμὸν 16) καὶ ἡ τρίτη 1536 (καὶ τὸν εἰδικὸν ἀριθμὸν 17). Κάτωθεν τῆς ὑπογραφῆς τοῦ Καρατάσου ἐτέθη ἡ ἀτομικὴ σφραγίς τοῦ¹ «ΤΑ/CIΟ», ἐντὸς ἄστρου, ἦτοι δύο συμπλεκομένων ὀρθογωνίων τριγώνων, ἐκ τῶν ὁποίων τὸ ἓν ἔχει τὴν βάσιν του ἀνεστραμμένην. Αἱ ἐπιστολαὶ εἶναι γραμμέναι ἐπὶ λευκοῦ (πορώδους, χάρτου) διαστάσεων 0,110×0,155 ἢ πρώτη καὶ ἡ δευτέρα καὶ 0,80×0,13 ἢ τρίτη. Εἰς τὸ ὀπίσθιον μέρος τῆς δευτέρας ἐπιστολῆς ὑπάρχει ἡ σημείωσις: «Τῆ 5: Ἰουνίου: 1823: παναγία Τρικέρων/ἔλαβον τὸ παρὸν εἰς τὰς 7: ὄρας τῆς ἡμέρας».

δ. Τὸ τέταρτον ἔγγραφον εἶναι ἐπιστολὴ τῆς 17.4.1831 τοῦ Δημητρίου (Τζάμη) Καρατάσου πρὸς τὸν Πρόξενον τῆς Ρωσίας εἰς τὴν Θεσσαλονικίην Ἐγγελοῦ Μουστοξιδίνου², διὰ τῆς ὁποίας οὗτος συνιστᾷ εἰς τὸν παραλήπτην τῆς τὸν Ναουσαῖον ἀγωνιστὴν Δῆμον Ἀθανασίου³, εἰς δὲ τὸ πλάγιον (ἀριστερὸν) μέρος τῆς ἐπιστολῆς ὁ Τζάμη προσέθεσε τοὺς χαιρετισμοὺς τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ Κώστα⁴. Τὸ ἔγγραφον ἔχει τὸν ἀριθμὸν 16.735, προέρχεται ἐξ

ἐπανάστασιν τοῦ 1821, «Θεσσαλικά Χρονικά», τ. 1 (1930), σ. 23-54 καὶ δὴ εἰς σ. 35-36 καὶ Γιάν. Κορδάτου, Ἡ ἐπανάστασις τῆς Θεσσαλομαγνησίας στὸ 1821, Ἀθήνα 1930, σ. 119 καὶ 127-128. Περὶ τῶν γεγονότων εἰς τὸ Τρίκκερι κ.λ. καὶ τῆς ἐκεῖ δράσεως τοῦ Καρατάσου καὶ ἄλλων Μακεδόνων ὑπάρχει πλουσία βιβλιογραφία, παλαιὰ καὶ νεώτερα.

1. Βλ. τὴν σφραγίδα καὶ τὴν ὑπογραφὴν τοῦ Καρατάσου εἰς Ἰωάννου Πετρόφ, Περίδοξος κλεφτουριά τῆς Μακεδονίας, βιογραφία 28 κλεφταρματολῶν τῆς, εἰσαγωγὴ μετὰ καταλόγου τῶν ἀνεκδότων ἔργων τοῦ Πετρόφ, προσθήκαι καὶ ἐπιμέλεια Γεωργίου Χ. Χιονίδου, Θεσσαλονικίη 1972, εἰκ. 5, ἀριθμ. στ' καὶ εἰκ. 7, ἀριθμ. 2.

2. Περὶ τοῦ ρόλου εἰς τὴν Μακεδονίαν τοῦ Ἀγγέλου Μουστοξίδου, βλ. προεῖρας Ἀποστόλου Ε. Βακαλοπούλου, Ἱστορία τῆς Μακεδονίας, σ. 630-631, ὅπου (σημ. 4) καὶ βιβλιογραφία, τὸ θέμα ὁμῶς τοῦτο ἀξίζει νὰ διερευνηθῆ διεξοδικότερα. Ἐκ τῶν ἐγγράφων τῆς παρουσίας συλλογῆς θὰ γίνῃ ὀπωσδήποτε κάπως γνωστὴ ἡ συμβολὴ τοῦ φιλοπάτριδος τούτου ἀνδρὸς εἰς τὴν προσπάθειαν συνδρομῆς τῶν Μακεδόνων ἀγωνιστῶν καὶ κυρίως τῶν ὑποδοῶλων. Βλ. καὶ τὰ ἐπιλεγόμενα εἰς τὸ τέλος τῆς ἀνὰ χεῖρας ἐργασίας.

3. Δὲν γνωρίζομεν τὸν ἀγωνιστὴν τοῦτον ἐξ ἄλλης πηγῆς. Τὸ ἐπώνυμον (πατρώνυμον) ὁμῶς τοῦτο ἔφεραν πολλοὶ Μακεδόνες ἀγωνισταί.

4. Περὶ τούτου βλ. τὴν ἐργασίαν μου, Σχεδιάσμα..., ἔ.ἀ., σ. 312, ἀριθμ. γ'.

ἀγορᾶς καὶ εἶναι γραμμένον ἐπὶ μονοφύλλου χάρτου, διαστάσεων $0,22 \times 0,32$, φέρει δὲ κηλίδας μελάνης ἄνω δεξιά. Εἶναι ἄγνωστοι οἱ σκοποὶ τῆς ἀποστολῆς τοῦ Ναουσαίου ἀγωνιστοῦ εἰς τὴν Μακεδονίαν, ἐὰν δηλαδὴ ἐπεδιώκετο διὰ ταύτης ἢ ἰκανοποίησις προσωπικῶν αἰτημάτων ἢ πρέπει νὰ ἐνταχθῆ καὶ αὐτὴ εἰς τὰ πλαίσια τῶν ἐπανεπιλημμένων προσπαθειῶν τοῦ Τζάμη Καρατάσου καὶ τῶν ὑπολοίπων καπεταναίων τοῦ Ὀλύμπου, διὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς ἰδιαιτέρας πατρίδος τῶν.

ε. Τὸ πέμπτον ἔγγραφον εἶναι ἢ ἀπὸ 8.6.1846 ἐπιστολὴ τοῦ γνωστοῦ καπετάνιου τοῦ Ὀλύμπου Νικολάου Διαμαντῆ-Νικολάου¹ πρὸς τὸν Ἄγγελον Μουστοξυδῆν, διὰ τῆς ὁποίας τὸν εὐχαριστεῖ διὰ τὰς γενομένας εἰς τοῦτον ἐκδουλεύσεις. Ἡ ἐπιστολὴ ἐστάλη διὰ τοῦ γνωστοῦ καπετάνιου τοῦ Ὀλύμπου Ἀθανασίου Συροπούλου². Εἰς ταύτην ἀναφέρονται (ἀλλὰ δυστυχῶς δὲν κατονομάζονται) καὶ δύο ἀνεψιοὶ τοῦ Διαμαντῆ. Τὸ ἔγγραφον φέρει τὸν ἀριθμὸν 16.731 καὶ κάτωθι τούτου κατεγράφη μεταγενεστέρως περίληψις του εἰς τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν. Εἶναι γραμμένον ἀνορθογράφως καὶ ἀσυντάκτως ἐπὶ διφυλλοῦ χάρτου, διαστάσεων $0,215 \times 0,280$, εἰς δὲ τὴν 4ην σελίδα ὑπάρχει ἡ ἐξῆς σημείωσις: «Τῷ ἐκλαμπροτάτῳ καὶ προξένῳ παρὰ τῆς Μεγάλης Αὐτοκρατορίας κ.τ.λ. κ. Ἄγγελον Μουστοξυδῆν / εἰς Θεσσαλονίκην», ὡς καὶ σαφὲς ὑπόλειμμα βουλλοκεριοῦ. Προέρχεται ἐξ ἀγορᾶς.

γ. Τὸ κείμενον τῶν ἐγγράφων

1

Κύριοι ἔφορη Σὰς χαιρετῶ

ὁ καπητὰν ἀναστάσις, ἦλθεν πρὸς ἐμένα καὶ κλάφτικεν ὅτι δὲν τὸν δίδετε μίτη φομῆ καὶ δὲν τηχένη, ναῖνε ἀνευχαρίστιτος, ἀλλὰ νὰ τὸν ἠκονομίσετε διὰ μὴν ἀπερὰ νηστικὸς καὶ δηψασμένος καὶ ὅς φρόνημη γνορίζετε τὸ δίκιον ὁποῦ ἔχη ὁ καθεὶς καὶ νὰ τὸν ἠκονομάτε νὰ μὴν ἐρχοντε καὶ μὲ φορτόνοντε ὄλοι ἠμπελάδες: καὶ ἠγμένετε.

Τ.Σ. *Καρατάσιος τῆ: 17: Ἰονί(ου) 1823: παναγία*

2

Καπητὰν ἀναστάσι βλεπόντας τὸν τεσκερὲν μου νὰ ἐρθῆς τὸ οἰληγορότερον τζεβάτι δὲν μου δῆνεις

Τ.Σ. *καρατάσιος*

1. Περί τούτου καὶ τῆς δράσεώς του βλ. τὴν μονογραφίαν μου, Ἡ ἐκστρατεία..., ἐ.ἀ., πολλαχῶς. Εἰς τὸ βιβλίον τοῦτο δημοσιεύονται καὶ τρεῖς αἰτήσεις τῆς χήρας τούτου Μεταξιάς, δηλαδὴ τὰ ἔγγραφα 5-7.

2. Βλ. τὸ προαναφερθὲν βιβλίον μου, Ἡ ἐκστρατεία..., σ. 33, 53-54, 79 καὶ 85.

3

Καπιτὰν ἀναστάσι καὶ ληπὴ ὅπου εἶστε εἰς τὸ καράβι Σὰς στέλνομεν διὸ σκλάβους καὶ νὰ τοὺς ἔχετε νὰ παστρέβουν τὸ καράβι καὶ τὶς χρεῖς καὶ νὰ τοὺς ἔχετε ἐγγηα καὶ ὄχη ἄλω

Καρατάσιος

τῆ: 23: Ἰουλί(ου)

Τ.Σ.

1823

4

Πρὸς τὸν ἐκλαμπρότατον Πρόξενον τῆς Μ: Πασῶν τῶν ἑωσσιῶν
Κύριον Κ. Ἄγγελον Μουστοξυδὴν

Χρέος ἀπαραίτητον, νομίζω ἐκλαμπρότατε! διὰ νὰ σπεύσω πάντα ἐπερωτᾶν καὶ μαθάνειν τὰ αἰσια τῆς Μυριοποθήτου μοι ἐφέσεως Σας, καθὸ τὰ μεγάλα καὶ λαμπρὰ κατορθώματα πρὸς τοὺς ὁμογενεῖς Πατριῶτας γινόμενα ἀπὸ μέρους τῆς ἐκλαμπρότητός Σας ὑποχρεοῦσι ἕκαστον διὰ νὰ καυχῆθῃ, ὡς ὄντως, ἄξιος καὶ νὰ νομίζῃ ὅτι ὑπερασπίζεσθε τὴν φιλογένειαν.

Ἐπιφέρων τὸ παρὸν μου Κύρι(ος) Δῆμος Ἀθανασίου Νιαουστινιανός, ἐπιστέλλεται παρ' ἐμοῦ εἰς τὰ αὐτόθεν περὶ τινῶν ὑποθέσεων ἀναγκαιουσῶν, διὰ τὰς ὁποίας ἐπίτηδες καὶ ἐξόχως σᾶς παρακαλῶ, τὸν συστημένον πρὸς ὑμᾶς τοῦτον μου φίλον, νὰ εἶναι ὡς ὁ ἴδιος ἐγὼ ὑπὸ τὴν ἄμεσον ὑπεράσπισίν Σας.

Ἄς μὴν νομίσητε ἐκλαμπρότατε! ὅτι τὸ αὐτὸ φιλικόν μου παράδειγμα συνέπεσεν ἐξ' ἀνάγκης τινός, παρ' ὅτι τὸ σέβας καὶ ἡ ὑπόληψις πρὸς τὸ ὄντως ἐκλαμπρον ὑποκείμενόν Σας ἀξάνει καθ' ἑκάστην ὡς καὶ μ' ὄλον τὸ πρὸς αὐτὸ ἀνήκον σέβας ὑποσημειεῖται.

Τῆ. 17. Ἀπριλλί(ου):

ὁ ἄδολος φίλος

Ἐκ τοῦ ἐλ. Στρ. Ἐλευσίνιος.

Ταγματάρχης

Δη[μήτριος] Τζάμης καρατάσιος

(Πλαγίως) Ὁ αὐτάδελφός μου Κώστας ἀποδίδει δι' ἐμοῦ [τάς πρὸς ὑμᾶς ἀνηκούσας ὑπολήψεις

5

Ἀθῆναι τὴν 8 Ἰουνίου

1846

Ἐκλαμπρότατε.

Γεμὸν μεγάλων εὐχαριστήσεων μὲ τὴν λειψθεῖσαν ἐπιστολήν σας μὲ τὸν Κ. Ἀθανάσιον Συρόπουλον, περιβλέπτοντας ἐγκαρδίας ἐγγνωμοσύνης σᾶς προσφέρω.

Ἄν ἐφθάνεν ἡ ἐγγνωμοσύνη μου μὲ τὴν πρὸς ἐμὲ δούλευσίν σας, ἦβελον τὴν θέσιν εἰς τὸν (...) κόλπον, ἐγκαταλείπων τοὺς ἀκεφάλους μύθους.

Μὲ ἔφερον εἰς τὰς ἀγκάλας μου ἢ προόδηλος φιλία σας τοὺς δύο φιλιτάτους ἀνιψιούς μου. δῶρον ἕτερον δὲν ἐμπόρεσα νὰ ἐτοιμάσω παρὰ τὴν φιλικότητην παροῦσαν ἐπιστολήν. Αὐτὴν σᾶς προσφέρω πρὸς ἐκπλήρωσιν τῆς ὑπερόγκου πρὸς ἐμὲ προσφερομένης δουλεύσεως. Αὐτὸν τὸν φόρον τῆς πρὸς ὑμᾶς ὑπολήψεως ἔχω, ὅστις λέγω δὲν θὰ παρουσιασθῆ ὡς κενὸν ἐλλείπων, ἀλλὰ διατήρησις αὐτῆς.

Ἡ μεγίστη ἐκδούλευσις τῶν ἐλληνικῶν πραγμάτων καθιστᾷ αὐτὰ συμβεβηκότα ἐξωτερικῶς νὰ γνωρίζωνται καλῆτερα. Διοικοῦν χωρὶς νὰ εἰδοποιοῦν, καὶ τούτου ἔνεκα δὲν ἔχω προσθετέον τι.

Θαῤῥαλέως προσθέτω τὴν βαθυτάτην παράκλησιν, ἂν εἶναι δυνατὸν τὸ βλέμμα σας νὰ ἐξωμαλύνῃ τὰς ἀνωμάλους περιπετείας τοῦ ὀρθέντου Καπετᾶν Συροπούλου, καθότι καὶ τὰ πρὸς τὸν Ἑλλ. Πρόξενον αὐτόσε ἐφόδια δὲν τὰ βλέπω ἄλλο παρὰ τυχαῖον τι καὶ ἄπλοῦν.

Μένω εἰς τὰς ἀμέσους διαταγὰς σας σᾶς ἀσπάζομαι ὡς εἰμι

Ὁ φίλος σας

Διαμαντῆς Ν: Ὀλύμπι(ος).

4. ΑΝΑΦΟΡΑΙ ΔΥΟ ΜΑΚΕΔΟΝΩΝ ΑΓΩΝΙΣΤΩΝ

α. Εἰσαγωγικὰ

Εἰς τὸ Τμήμα Χειρογράφων τῆς Ἑθνικῆς Βιβλιοθήκης τῆς Ἑλλάδος διασώζονται αἱ ἀναφοραὶ τῶν ἀγωνιστῶν τοῦ 1821 ἢ τῶν κληρονόμων τούτων πρὸς τὰς Ἐπιτροπὰς τοῦ ἀγῶνος¹, διὰ τῶν ὁποίων ἐζήτησαν τὴν ὑλικὴν καὶ ἠθικὴν ἀποκατάστασίν των.

Μεταξὺ τούτων ὑπάρχει καὶ πληθὸς ἐγγράφων, τὰ ὁποῖα ὑπέβαλαν οἱ ἐκ Μακεδονίας ἀγωνισταί. Ἡ δημοσίευσίς τῶν ἐγγράφων τούτων θὰ εἶναι πολὺ σημαντικὴ, διότι ἔτσι θὰ ἀποκτήσωμεν ἐγκύρους καὶ ἀκριβεῖς πληροφορίας περὶ νέων ἀγωνιστῶν ἢ θὰ πλουτίσωμεν τὰς γνώσεις μας διὰ γνωστοῦς τοιοῦτους². Ἐτοιμάζω ἤδη τὴν ἐκδοσιν τῶν ἐγγράφων, τὰ ὁποῖα εὐρέθησαν εἰς τοὺς φακέλους τῶν Μακεδόνων ἀγωνιστῶν τοῦ 1821.

1. Βλ. Περὶ τούτων εἰς τὴν μελέτην μου, Οἱ εἰς τὰ μητρώα..., ἔ.ἀ., σ. 34-39. Πρβλ. καὶ Ν. Todorov - V. Trajkov, ἔ.ἀ.

2. Περὶ τῶν Μακεδόνων ἀγωνιστῶν βλ. βιβλιογραφίαν εἰς τὴν ἐργασίαν μου, Οἱ εἰς τὰ μητρώα..., ἔ.ἀ., σημ. 3, τῆς σ. 36 καὶ εἰς τὸ ἰδίον, Ὁ Νικολάου (σκιαγραφία τῆς δράσεώς του), «Μνημοσύνη», τ. 4 (1972-1973) 221-228 καὶ κυρίως εἰς τὴν σημ. 1 τῆς σ. 222, ὅπου καὶ νεωτέρα βιβλιογραφία. Περὶ τῶν Λαζαίων καὶ τοῦ Νικολάου Διαμαντῆ-Ὀλύμπιου δημοσιεύονται ἀναφοραὶ τῶν εἰς τὴν μονογραφίαν μου, Ἡ ἐκστρατεία..., ἔ.ἀ. (βλ. τὰ ἔγγραφα 3-7). Περὶ τοῦ Δημητρίου Γάτσου βλ. τὸ δημοσίημα τοῦ Π ρ ο δ ρ ὀ μ ο υ Κ ο υ κ ο υ λ ᾶ κ η, εἰς «Ἐδessaϊκὰ Χρονικά», τ. 4 (Ἰανουαρίου-Ἀπριλίου 1973), σ. 20-22 καὶ Ν. Todorov - V. Trajkov, ἔ.ἀ., σ. 100-130 κ.ἀ.

Δημοσιεύονται εϋθὺς κατωτέρω τρία, παρόμοια ενδιαφέροντα ἔγγραφα, τὰ ὁποῖα εἶναι ἀνέκδοτα, ἐξ ὧσων τοῦλάχιστον γνωρίζω.

β. Τὰ δημοσιευόμενα ἔγγραφα

α. Τὸ πρῶτον εἶναι ἡ αἴτησις τοῦ γνωστοῦ Ναουσαίου ὑπαξιωματικοῦ Χρυσάφη Ἀναστασίου¹ με ἡμερομηνίαν 19.6.1865, διὰ τῆς ὁποίας οὗτος διηγεῖται τὴν ἱστορίαν του, ἡ ὁποία εἶναι συγκινητικῆ: Ἐγεννήθη εἰς τὴν μακεδονικὴν Νάουσαν. Μετέσχεν εἰς τὴν ἐπανάστασιν τῆς γενετείρας του², ὅπως καὶ ὁ φονευθεὶς πατὴρ καὶ λοιποὶ συγγενεῖς του. Πλὴν τοῦ πατρός του ἐφονεύθησαν καὶ ἡ μήτηρ καὶ ἡ ἀδελφή του, ὁ δὲ ἴδιος ἠχμαλωτίσθη, ἐλευθερωθεὶς μετὰ τριετίαν χάρις εἰς τὰ καταβληθέντα λύτρα ὑπὸ τῶν συγγενῶν του. Δὲν ἔλαβεν ἀνταμοιβὴν μέχρι τότε διὰ τὰς ὑπηρεσίας του καὶ διὰ τοῦτο ἐζήτει πλέον βοήθειαν, διότι ἤτο ἤδη γέρον καὶ ἀσθενής, ἔφερε δὲ καὶ δύο τραύματα ἐκ τοῦ πολέμου. Ὁ ἀγωνιστῆς οὗτος εἶχεν ἐπισυνάψει εἰς τὴν αἰτησίην του καὶ πιστοποιητικὸν περὶ τῆς ἀπελευθερώσεώς του, τὸ ὁποῖον ὁμως δὲν ἀνευρέθη εἰς τὸν σχετικὸν φάκελλον.

Ἡ αἴτησις φέρει τὸν ἀριθμὸν 12.800 (ὁ ὁποῖος ἐτέθη διὰ μηχανικοῦ μέσου) καὶ σημειώσεις τῶν ἀρμοδίων τμημάτων τῆς Ἐπιτροπῆς, ὅπως καὶ τὴν στρογγύλην σφραγίδα τῆς Δημοσίας (= Ἐθνικῆς) Βιβλιοθήκης. Εἶναι γραμμὴ ἐπὶ συνήθους διὰ τὴν ἐποχὴν λευκοῦ χάρτου, καλλιγραφικῶς, εἰς ἰδιαιτέρον δὲ χάρτην σημειοῦται ἡ σχετικὴ πρᾶξις τοῦ γραμματέως τῆς ἐπιτροπῆς, ὅπου ἐτέθη καὶ ἡ σφραγὶς αὐτῆς.

β. Τὸ δεύτερον ἔγγραφον εἶναι ἡ ἀπὸ 19.7.1866 νέα (τρίτη) αἴτησις (μᾶλλον ἀντίγραφον αὐτῆς) τῆς Γραμματικῆς, χήρας Λάμπρου Ἀδάμ ἢ Ζουρμπᾶ Κασσανδρινοῦ³, πρὸς τὴν Ἐπιτροπὴν τοῦ ἀγῶνος, διὰ τῆς ὁποίας ἐζήτει αὕτη τὴν ὑλικὴν ὑποστήριξίν της, τὴν ὁποίαν ἐδικαιοῦτο ὡς θυγάτηρ τοῦ Δήμου Καρύδα⁴ καὶ ὡς σύζυγος τοῦ προαναφερθέντος.

γ. Τὸ τρίτον εἶναι τὸ ἀπὸ 18.7.1866 πιστοποιητικόν, τὸ ὁποῖον ἐπισυνῆεν αὕτη εἰς τὴν αἴτησίν της καὶ ὑπέγραψαν οἱ γνωστοὶ ἀγωνισταὶ Α. Μοναρχίδης, Κ. Κανάρης καὶ Κ. Νικόδημος, διὰ τοῦ ὁποίου βεβαιοῦται ὅτι ἀμφοτέροι οἱ ἀνωτέρω συγγενεῖς τῆς αἰτούσης ἐφονεύθησαν κατὰ τὴν

1. Βλ. Γεωργίου Χ. Χιονίδη, Οἱ εἰς τὰ μητρώα..., ἔ.ἀ., σ. 50, ἀριθμ. 12. (Εὐχαριστῶ τὸν Ἐπιμελητὴν τοῦ Τμήματος Χειρογράφων δ. Φ. κ. Παναγιώτην Νικολόπουλον, διότι με ἐξυπηρέτησε καὶ πάλιν προθύμως).

2. Βλ. περὶ τῶν γεγονότων τούτων τὴν μελέτην μου, Τὰ γεγονότα εἰς τὴν περιοχὴν Ναούσης-Βεροίας κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1822 (προβλήματα κατὰ τὴν χρονολόγησιν τῶν), «Μακεδονικά», τ. 8 (1968), σ. 211-220, ὅπου καὶ βιβλιογραφία.

3. Βλ. περὶ τούτου εἰς τὴν ἐργασίαν μου, Οἱ εἰς τὰ μητρώα..., ἔ.ἀ., σ. 43, ἀριθμ. 43.

4. Βλ. περὶ τούτου εἰς Γεωργίου Χ. Χιονίδη, Οἱ εἰς τὰ μητρώα..., ἔ.ἀ., σ. 59, ἀριθμ. 47.

άλωσιν τῶν Ψαρῶν ὑπὸ τῶν Τούρκων (1824). Εἶναι γραμμένον ἐπὶ ἐνσφραγίστου χάρτου («χαρτόσημον τάξεως δρχ. 1»).

Καὶ τὰ δύο ἔγγραφα ὑπάρχουν εἰς τὸ Ἄρχεῖον τῆς Ι.Ε.Ε.Ε. καὶ προέρχονται ἐκ τῆς συλλογῆς τοῦ Μιχ. Κατσιμπαλη, φέρουν δὲ τοὺς ἀριθμοὺς 17.069 καὶ 17.070, ἀντιστοίχως. Εἶναι δίφυλλα, γραμμένα καλλιγραφικῶς ἐπὶ χάρτου διαστάσεων 0,230×0,282.

γ. Τὸ κείμενον τῶν ἐγγράφων

I

Ἄθῆναι τὴν 19. Ἰουνίου 1865
 Αἴτησις δικαιωμάτων ἀπέναντι
 τῶν ἀγώνων.—

Πρὸς
 Τὴν Σεβ. Ἐπιτροπὴν τοῦ ἀγῶνος.

Κέριε Πρόεδρε!

Ὁ εὐσεβῆστος ὑποφαινόμενος κατὰ γομαι ἐκ Νιαούσης τῆς Μακεδονίας, κατὰ τὸν ἱερὸν ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας ἀγῶνα ἔλαβον τὰ ὅπλα κἀγὼ καθὼς καὶ ὁ μακαρίτης πατήρ μου καὶ οἱ λοιποὶ συγγενεῖς μου παρευρεθέντες εἰς ὅλας σχεδὸν τὰς μάχας, αἱ ὁποῖαι ἔλαβον χῶρον εἰς τὴν ἀτυχή ταύτην ἐπαρχίαν μετὰ τὴν πτώσιν καὶ καταστροφὴν τῶν ἐπισημοτέρων πόλεων τῆς Μακεδονίας καὶ τὴν ἐρήμωσιν καὶ πυρπόλησιν τῆς ἰδιαιτέρας μου πατρίδος Νιαούσης, ἐκτὸς τῶν ἄλλων συμφορῶν τοῦ θανάτου τοῦ πατρὸς καὶ τῶν συγγενῶν μου μητρὸς καὶ ἀδελφῆς τὴν διαρπαγὴν τῆς περιουσίας καὶ τὴν σφαγὴν τῶν συμπολιτῶν μου περιέπεσον εἰς αἰχμαλωσίαν παρὰ τῶν τυράνων ὑποστὰς αὐτὴν ἐπὶ τρία ὀλόκληρα ἔτη ἀφ' ὅπου διὰ λύτρων τῶν συγγενῶν μου ἐξῆλθον ἐξησθενημένος καὶ σχεδὸν ἡμιθανής.

σ. 2 Ἀπέναντι τῶσων δεινοπαθημάτων καταστροφῶν καὶ ἀγῶνων οὐδὲν οὐδέποτε ἐξήτησα, οὔτε ἀξίωμα, οὔτε ἄλλην ἀμοιβήν, ὡς ζῶν ἐκ τοῦ κόπου μου καὶ μὴ ἐνοχλῶν | τοὺς κατὰ καιρὸν ἐν ταῖς πράγμασι δι' ἀπαιτήσεων καὶ ἐδολογῶν τὸ ὄνομα τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς πατρίδος.

Ἦδη γέρον ὢν καὶ βεβρυμένος ἐκ τῶν κόπων καὶ τῶν πληγῶν (καθότι φέρω δὴ ἐπὶ τοῦ σώματος ὡς ἱερὰ σημεῖα καὶ ἀποδείξεις τῆς ἀξιωμαθημονεύτου ἐκεῖνης ἐποχῆς), προσφεύγω εἰς τὴν δικαιοσύνην τῶν πρωτογενῶν τῶν ἀγῶνων καὶ θυσιῶν καὶ ἐυκαλοῦμαι τὴν ἀνήκουσαν τῶν κόπων μου ἀμοιβὴν ἀπέναντι τῶν δικαιωμάτων πρὸς ἀνακούφισιν τοῦ γῆρατος, καὶ τῆς ἀσθενείας μου.

Προσφέρεται ἄρτον εἰς τὰ δυστυχή λείψανα τοῦ ἀγῶνος ἐγγύζοντα ἤδη εἰς τὸν τάφον πρὶν λάβωμεν τὸν δίσκον τῆς ἐλαημοσύνης εἰς χεῖρας ἐνοχλοῦντες διὰ τῆς ἐπαιτείας τοὺς ἀγαθοὺς πολίτας.

Πρὸς βεβαίωσιν τῆς αἰχμαλωσίας μου ἐπισυνάπτω, ᾧδε τὸ πιστοποιη-

τικὸν τῆς ἐλευθερώσεώς μου βεβαιωμένον καὶ ὑπογεγραμμένον παρὰ τῶν ὁμο-
δίων ἀρχῶν.

Πεπεισμένοι εἰς τὰ φιλόφθωπα αἰσθήματά σας μένω μὲ τὸ ἀνῆκον σέβας.

ἽΟ εὐπειθέστατος.

Χρυσάφης Ἰ. Αναστασίου.
Μακεδῶν.

2

Πρὸς

τὴν Ἐπιτροπὴν τοῦ ἀγῶνος.

Διὰ δύο αἰτήσεών μου πρὸς τὴν σεβαστὴν ταύτην ἐπιτροπὴν, τὰς ὁποίας ἐπέδωκα τὴν μὲν ὡς θυγάτηρ τοῦ Δήμου Καρῶδα τὴν 11 Ἰουνίου 1865 καταχωρηθεῖσαν ὑπ' ἀριθ. Πρωτ. 2300, τὴν δὲ ὡς σύζυγος τοῦ λάμπρου Ἀδὰμ Κασσανδροῦ τὴν 16 τοῦ αὐτοῦ μηνὸς καὶ ἔτους καταχωρηθεῖσαν ὑπ' ἀριθ. Πρωτ. 2656, ἐξητησάμην τὴν ἐθνικὴν ἀμοιβὴν διὰ τοὺς ἀγῶνας καὶ τὰς θυσίας τοῦ τε πατρός μου καὶ τοῦ συζύγου μου, φονευθέντων ἀμφοτέρων ἐν τῇ ἀλώσει τῶν Ψαρῶν ὑπὸ τῶν Τούρκων τὸ 1824.

Πρὸς ἐνίσχυσιν τῶν αἰτήσεών μου ἐκείνων ἐθεώρησα ἀναγκαῖον νὰ|
ἐπικαλεσθῶ τὴν μαρτυρίαν τῶν σημαντικωτέρων ἐκ τῶν ἐπιζώντων Ψαρια- σ. 2
νῶν, καὶ τούτων τὸ πιστοποιητικὸν ὑποβάλλω εὐσεβάστως διὰ τῆς παρουσίας
μου εἰς τὴν Σ. ἐπιτροπὴν τοῦ ἀγῶνος.

Ἐν Ἀθήναις τὴν 19 Ἰουλίου 1866.

Γραμματικὴ χήρα λάμπρου
Ἀδὰμ ἢ Ζουρμπᾶ Κασσανδροῦ.

3

Πιστοποιητικὸν

Οἱ ὑποφαινόμενοι πιστοποιοῦμεν ὅτι ὁ Λάμπρος Ἀδὰμ ἢ Ζουρμπᾶς Κασσανδρινὸς ἐπὶ κεφαλῆς στρατιωτικοῦ σώματος Μακεδόνων διατελῶν ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ τῆς κοινότητος τῶν Ψαρῶν πρὸς φρούρησιν τῆς νήσου ἔπεσε μαχόμενος κατὰ τὴν ἄλωσιν αὐτῆς ὑπὸ τῶν Τούρκων τὸ 1824. Ὅτι ἡ φέρουσα τὸ παρὸν Γραμματικὴ θυγάτηρ τοῦ Δήμου Καρῶδα Κασσανδροῦ, φονευθέντος ὡσαύτως κατὰ τὴν αὐτὴν ἄλωσιν τῶν Ψαρῶν, εἶναι αὐτὴ ἢ σύζυγος τοῦ εἰρημένου Λάμπρου Ἀδὰμ ἢ Ζουρμπᾶ Κασσανδροῦ, διασωθεῖσα ἐκ τῆς γενικῆς ἐκείνης καταστροφῆς, καὶ ὅτι μηδεμίαν ἀμοιβὴν μηδὲ περιθάλψιν λαβοῦσα μέχρι τοῦδε παρὰ τῆς ἐλληνικῆς Κυβερνήσεως διατελεῖ ἤδη ἐν ἐσχάτῃ πενίᾳ.

Ἐν Ἀθήναις τὴν 18 Ἰουλίου 1866.

Α. Μοναρχίδης Κ. Κανάρης
Κ. Νικόδημος

5. ΕΞΟΦΛΗΤΙΚΟΝ ΓΡΑΜΜΑ ΤΟΥ 1755
ΠΕΡΙ ΠΑΡΑΛΑΒΗΣ ΤΗΣ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑΣ ΙΕΡΟΜΟΝΑΧΟΥ

α. Εἰσαγωγικά

Εἰς τὸ Τμήμα Χειρογράφων τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης (τῆς Ἑλλάδος) ὑπάρχει πλῆθος χειρογράφων κωδίκων¹, ποικίλου περιεχομένου.

Ἐντὸς τοῦ ὑπ' ἀριθμ. 682 κώδικος τῆς βιβλιοθήκης ταύτης εὐρέθη καὶ τὸ ἀμέσως κατωτέρω δημοσιευόμενον ἐνδιαφέρον ἔγγραφο.

β. Τὸ περιεχόμενον τοῦ ἔγγραφου

Εἶναι βεβαιωτικὸν καὶ ἐξοφλητικὸν γράμμα (ἀπόδειξις), τὸ ὁποῖον συν-ετάγη εἰς τὴν Καστοριάν, κατὰ τὴν 4.11.1755, καὶ ὑπογράφεται ὑπὸ τοῦ ἐκ Βοδενῶν (Ἐδέσσης) Ἀναστασίου Μανώλη. Διὰ τούτου βεβαιοῖ οὗτος ὅτι παρέλαβεν ἅπαντα τὰ πράγματα, τὰ ὁποῖα κατέλιπεν ὁ ἀποθανὼν εἰς τὴν πόλιν ἐκείνην ἱερομόναχος καὶ ἀρχιμανδρίτης τῆς μακεδονικῆς Ναούσης Παρθένιος (Γεωργίου)², ἥτοι ἅγια λείψανα, ἱερατικὰ ἄμφια, κειμήλια, ρούχα, στρώματα, ὁμολογίας κ.λ. Ὁ Ἀναστάσιος, υἱὸς τοῦ Μανώλη, ἀναφέρει ὅτι ἐνήργει ὡς καθολικὸς ἀντιπρόσωπος καὶ πληρεξούσιος τόσον τῶν κληρονόμων τοῦ ἀποθανόντος, ὅσον καὶ τῆς μονῆς τοῦ Σωτήρος τῆς Ναούσης³, εἰς τὴν ὁποίαν εἶχεν ἀφιέρωσει ὁ Παρθένιος τὴν τιμίαν κάραν τῆς Ἁγίας Ματρώνης. Κατόπιν τούτου παρέχει ὁ Ἀναστάσιος τὴν ἀπόδειξιν ταύτην περὶ παραλαβῆς πάντων τῶν ἀντικειμένων τοῦ ἀποθανόντος, ζητεῖται δὲ νὰ εἶναι σεβαστὴ παρ' ὄλων, ἀφοῦ μάλιστα ὑπεγράφη—ἐνώπιον τοῦ ἀρχιερέως τῆς Καστοριᾶς Χρυσάνθου⁴, ὁ ὁποῖος ἐβεβαίωσε τὴν ἀκρίβειαν καὶ τὴν γνη-

1. Περὶ τῶν κωδίκων τῆς βιβλιοθήκης ταύτης βλ. Ἰωάννου καὶ Ἀλκιβιάδου Σακκελίωτος, Κατάλογος τῶν χειρογράφων τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης τῆς Ἑλλάδος, Ἀθῆναι 1892. Κατάλογον τῶν νέων κ.λ. προσκτημάτων τῆς ἐτοιμασεν ὁ καθηγητὴς κ. Λίνος Ν. Πολίτης, ἐπίκειται δὲ ἡ ἔκδοσίς του.

2. Τὸ ἐπάνυμον τοῦ ἀποθανόντος Παρθενίου προκύπτει ἐκ τῆς ὑπογραφῆς τοῦ τετάρτου μάρτυρος («Τάσι γιοργι»), ὁ ὁποῖος, ὡς γράφεται, ἦτο ἀδελφὸς του.

3. Βλ. περὶ ταύτης Δ. Πλαταρίδου-Ε. Στουγιαννάκη, Ἱστορία τῆς πόλεως Ναούσης, Α'. Ἡ μέχρι τῆς κατὰ τὸ 1822 καταστροφῆς ἱστορία, Ἐδεσσα 1924, σ. 24, ὅπου γράφονται τὰ ἑξῆς: «7. Μεσημβρινώτερον τούτου [δηλαδὴ τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου Θεολόγου], ὅπισθεν τοῦ ὑπερκειμένου λόφου Νταλαμάρι, εἰς ἀπόστασιν τριῶν τετάρτων τῆς ὥρας ἀπὸ τῆς πόλεως [εἶναι] τὸ ἐξωκκλήσιον τοῦ Ἁγίου Σωτήρος», εἰς δὲ τὴν σημειώσιν 3 (ὡς ἀριθμὸς εἰς τὸ κείμενον ἐτέθη, ἐσφαλμένος, τὸ 1) γράφονται τὰ κάτωθι: «Ἀνηγέρθη πρὸ τίνος, πρωτοβουλία Χ' Ἀνασ. Σπάρτησιν ναῖδριον ἐπὶ τῆς θέσεως τοῦ ἀρχαίου καὶ ἐντὸς τοῦ ρομαντικωτάτου δάσους». Πρέπει νὰ σημειωθῇ ὁμοῦ ὅτι ὑπάρχει καὶ ναὸς ἐντὸς τῆς πόλεως τῆς Ναούσης, ὁ τῆς Μεταμορφώσεως τοῦ Σωτήρος (ὡς καὶ σχετικὴ ἐνορία-συνοικία), ὁ ὁποῖος εἶχεν ἀνακαινισθῆ καὶ ἐπὶ Τουρκοκρατίας, καὶ συγκεκριμένως κατὰ τὸ ἔτος 1833· βλ. Δ. Πλαταρίδου-Ε. Στουγιαννάκη, ἑ.ἀ., σ. 26.

4. Βλ. περὶ τούτου τὸ ἄρθρον τοῦ Τάσου Ἀθ. Γριτσοπούλου, Καστορία,

σιτότητά τῆς διὰ τῆς θέσεως τῆς ὑπογραφῆς του, ἡ ὁποία ὑπέρκειται τοῦ κειμένου τοῦ ἐγγράφου, ὡς συνηθίζετο,—ὑπὸ τοῦ ἰδίου καὶ ὑπὸ τῶν κληρικῶν ἢ τῶν ἀρχόντων Ἀγγέλου Κεφαλλήνου, Πέτρου Μπούρα, Τάση Γεωργίου, ἀδελφοῦ τοῦ Παρθενίου ἀπὸ τὴν Σέλιτσαν, τὴν σημερινὴν Ἐράτυραν¹, ἀπὸ ὅπου, ὡς φαίνεται, κατήγετο καὶ ὁ Παρθένιος, καὶ ὑπὸ τοῦ Νικολάου Δημητρίου ἐκ τῆς Σιατιστής. Τὸ ἐγγραφοῦν τοῦτο εἶναι ἀναμφισβητήτως ἀξιόλογον ἀπὸ πάσης ἀπόψεως.

Εἶναι καλλιγραφικῶς γραμμένον μὲ ὀρισμένες γλωσσικὰς ιδιορρυθμίας καὶ ὀρθογραφικὰ λάθη. Ὁ φερόμενος ὡς συντάκτης τοῦ ἐγγράφου δὲν εἶναι καὶ ὁ γραφεὺς τούτου, ὡς φαίνεται ἐκ τοῦ γραφικοῦ χαρακτήρος τῆς ὑπογραφῆς του καὶ ἐκ τῆς ἀνορθογράφου λέξεως «βαίβεω». Ἄνωθεν δεξιὰ ἐτέθη ὕστερα διὰ μηχανικοῦ μέσου ὁ ἀριθμὸς 10.699 Α καὶ ἀριστερὰ ἡ σημεῖωσις: «Εὐρέθη ἐντός τοῦ κώδ. Suppl. 682». Κἀτω δεξιὰ ὑπάρχει ἡ σφραγίς «Ἐθνικὴ βιβλιοθήκη τῆς Ἑλλάδος». Εἶναι γραμμένον ἐπὶ συνήθους διὰ τὴν ἐποχὴν ἐκεῖνην ποράδους, λευκοῦ, διφύλλου χάρτου, διαστάσεων 0,218 × 0,323, τοῦ ὁποίου ἡ κατάστασις εἶναι καλὴ (βλ. εἰκ. 2).

γ. Τὸ κείμενον τοῦ ἐγγράφου.

Ἐν τῷ παρόντι βεβαιωτικῷ, καὶ ἐξωφλητικῷ γράμματι, φανερόν ἐστὶν ὅτι ὁ ὑπογεγραμμένος ἰδιοχειρῶς ἀναστάσιος μονῶλη βοδενιώτης, τὸ πῶς ὁ ποτε παρθένιος ἱερομόναχος καὶ ἀρχιμανδρίτης ἐκ πόλεως ναούσσης ἀποθανὼν εἰς καστορίαν, τὰ ὅσα πράγματα ἐφαινότο ἰδικά του καὶ εἶχε μὲ τουλόγοντου, κἀντε ἄγια λείψανα κἀντε ἱερατικά, κἀντε ἄλλοτι εἶδος κειμηλίων ἢ ρουχικῶν, ἢ στρωμάτων, ἢ ὁμολογίας, ἢ ἄλλοτι πολὺ ἢ ὀλίγον τοῦ ρηθέντος παρθενίου. ἐγὼ δὲ ρηθεὶς ἀναστάσιος ὡς καθολικός, καὶ μαρτυρημένος παρὰ τοῦ πανιερωτάτου μας ἀρχιερέως κυζίκου Γερμανοῦ, τόσον ἐκ μέρους τῶν γηνησίων καὶ οἰκειοτέρων κληρονόμων, ὅσον καὶ ἐκ τοῦ μοναστηρίου τοῦ σωτήρος εὐρισκομένου κατὰ νόονσαν, εἰς τὸ ὅποιον εἶχεν ἀφιερῶσει τὴν τιμίαν κἀραν τῆς ἁγίας ματρώνης, ὅλα αὐτὰ ὅπου ἦτον καὶ εὐρίσκονταν ἐκεῖνου, τὰ ἐπαρέλαβα ἀπὸ τὰ μέρη ἐκεῖνα εἰς τὰ ὁποῖα τὸ καθ' ἑν εὐρίσκονταν σῶα καὶ

εἰς «Θρησκευτικὴ καὶ Ἠθικὴ Ἐγκυκλοπαιδεία», τ. 7, Ἀθήναι 1965, στήλαι 398-424 καὶ δὴ τὴν στήλην 404, ὅπου ἡ ἀρχιερατεία του τοποθετεῖται εἰς τὰ ἔτη 1727-1753, βάσει ἐπιγραφικῶν μνημείων, πιθανολογεῖται ὁμοῦς παράτασις ταύτης μέχρι τοῦ 1756, τὸ ὅποιον ἐπιβεβαιοῦται ἤδη καὶ γραπτῶς. Πρβλ. καὶ Πανατελῆ Τσαμίση, Ἡ Καστορία καὶ τὰ μνημεῖα τῆς, Ἀθήναι 1949, σ. 67, 68 καὶ κυρίως σ. 69.

1. Βλ. περὶ ταύτης Ἰωάννου Ν. Φωτοπούλου, Ἱστορία τῆς Σελίτσης (Ἐρατύρας), Ἀθήναι 1939. Ἡ Σέλιτσα ὑπήγετο ἐκκλησιαστικῶς εἰς τὴν μητρόπολιν Σιτανίου. Πρβλ. καὶ Σ. Ι. Βουτυρᾶ, Λεξικὸν ἱστορίας καὶ γεωγραφίας, τ. 7, Κωνσταντινούπολις 1889, σ. 400 (Σέλισσα). Περί τῆς σημερινῆς πόλεως βλ. εἰς τὴν ἑκδοσὶν τῆς νομαρχίας Κοζάνης, «Γνωριμία μὲ τὸν νομὸν Κοζάνης», Θεσσαλονίκη 1970, σ. 265-267.

ἀνελιπῆ, τόσον πράγματα, ὅσον καὶ χρήματα τοῦ ἀποθανόντος μέχρι καὶ λεπτοῦ. καὶ τὸν τοῦ λόγον ἀπὸ ράμα ἕως βελῶνι. καὶ εἰς τὸ ἐξῆς οὔτε οἱ κληρονόμοι ἐκείνου, οὔτε οἱ διάδοχοι τῶν κληρονόμων, καὶ τοῦ ρηθέντος μοναστηρίου (ου) ἔχον νὰ ἀναζητοῦν τίποτε πολὺ ἢ ὀλίγον, ἀπὸ τινος τῆς πολιτείας Καστορίας, καὶ τῶν περίξ αὐτῆς χωρίων), ὡσάν ὁποῦ ἐγὼ αὐτοπροσώπως μὲ ἀκριβῆ καὶ καθαρὰν ἐξέτασιν, τὰ ἔλαβα εἰς χεῖρας μου ἀνελιπῆ. εἰδὲ ποτὲ ἤθελε κινήσῃ κάμμιν ἀγωγὴν κατὰ τινος, τόσον ἀπὸ τοὺς κληρονόμους, ὅσον καὶ ἀπ' ἄλλου τινος περὶ τῶν πραγμάτων τοῦ ῥηθέντος παρθενίου (ου), νὰ ἔχω ἐγὼ νὰ ἀποκρινομαι εἰς ὅ,τι ἤθελεν ἀκολουθήσῃ κἀντε ἐσωτερικῶς, κἀντε ἐξωτερικῶς. Ἐπειδὴ καὶ ὡς πιστὸς ἐπίτροπος καὶ πρόσωπον τῶν τε κληρονόμων, καὶ τοῦ μοναστηρίου (ου), διὰ τὴν τελείαν καὶ ἀνελιπῆ περιλαβὴν παντὸς εἶδους ἐκείνου, δίδω τὸ παρὸν ἐξωφλητικὸν καὶ ἐμμάρτυρον γράμμα τελεία καὶ ἀκριβῆ ἐξωφλήσει ἐνώπιον τοῦ πανεριοτάτου ἀγίου (ου) Καστορίας (ας) κυρίου (ου) Χρυσάν(θου) καὶ τῶν παρευρεθέντων αὐτῶ ἐντιμοτάτων κληρικῶν καὶ ἀρχόντων τῆς αὐτῆς θεοφρονητοῦ πολιτείας, ἵνα ἔχη τὸ κῆρος, καὶ τὴν ἐνέργειαν ἀπαρασάλευτον, ἐν παντὶ καιρῶ καὶ τόπῳ, καὶ δικαιοσύνης κριτηρίου: ἀφνε: νοεμβρίου (ου) δ:

ἀναστάσις μαυρόλη βαμβέονο

Ἀγγελος κεφαλινῶ: μαρτίο

† περὶς μπ(ου)ρας κι ὡς επιτροπος τις γενκός μου [= τῆς γυναικός μου] βεβιονο

† τασι γιοργι βεβιονο καὶ ἀδελφός του παρθενιο

Κωνσταντίνος γεωργίου (ου) ἀπο σέλητζα μαρτιο ης τα ανοθεν

Νικόλαος) Δημητρίου (ου) ἐκ σιατίστης μαρτυρῶ:—

6. ΕΝΑ ΕΠΕΙΣΟΔΙΟΝ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΚΥΡΙΑΚΗΝ ΤΟΥ ΠΑΣΧΑ ΤΟΥ 1831 ΕΙΣ ΤΟ ΛΙΜΑΝΙ ΤΗΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

α. Τὸ περιεχόμενον τοῦ ἐγγράφου

Εἰς τὸ Ἀρχεῖον τῆς Ι.Ε.Ε.Ε. σώζεται ἐγγραφο, τὸ ὁποῖον φέρει τὸν ἀριθμὸν 16.739 καὶ προέρχεται ἐξ ἀγορᾶς. Εἶναι ἢ ἀπὸ 22.4.1831 ἀναφορὰ Ἑλλήνων πλοιάρχων, οἱ ὅποιοι ἀναφέρουν πρὸς τοὺς εἰς τὴν Θεσσαλονίκην προξένους τῶν Τριῶν Μεγάλων Δυνάμεων (Ρωσίας, Γαλλίας καὶ Ἀγγλίας), ὅτι αἱ ἀταξίαι, αἱ ὁποῖαι ἐσημειώθησαν κατὰ τὴν Κυριακὴν τοῦ Πάσχα, μεταξύ τῶν ναυτῶν τῶν ἐλληνικῶν πλοίων τὰ ὁποῖα ἦσαν ἠγκυροβολημένα εἰς τὸν λιμένα τῆς Θεσσαλονίκης, ἦσαν συνέπεια τῆς μέθης τῶν ναυτικῶν καὶ δὲν ὄφειλοντο εἰς ἄλλους λόγους. Δίδουν τὴν ἐξηγήσιν αὐτὴν πρὸς τοὺς προξένους, διὰ νὰ μὴ δημιουργηθῆ δυσμενὴς κατάστασις εἰς βάρος τῶν, ὑποσχόμενοι νὰ φροντίσουν διὰ τὴν ἡσυχίαν εἰς τὰ πλοῖα τῶν.

Δὲν γνωρίζομεν ποῖα ἦτο ἡ πραγματικὴ αἰτία, οὔτε ἡ ἔκτασις τῶν ἐπεισο-

οδίων, αλλά και οί τρεις πρόξενοι βεβαιούν αὐθημερόν, κάτωθι τοῦ ἐγγράφου, ὅτι αἰτία τῶν ταραχῶν ἦτο πράγματι ἡ μέθη τῶν ναυτῶν. Πάντως πρέπει νὰ τονισθῇ τὸ γεγονός ὅτι αἱ γραμματεῖαι τῶν προξενείων τῶν Τριῶν Μεγάλων Δυνάμεων εἶχαν τὸ δικαίωμα διώξεως ξένων ὑπηκόων, δηλαδὴ Ἑλλήνων, ἐντὸς ξένης χώρας, ἥτοι τῆς Εὐρωπαϊκῆς Τουρκίας.

Εἶναι ἀντίγραφον («κόπια», ὅπως σημειώνεται εἰς τὸ ἄνω ἀριστερὰ μέρος τούτου γαλλιστί), γραμμένον ἐπὶ μονοφύλλου χάρτου, διαστάσεων 0,27×0,32). Ἡ γραφὴ εἶναι καλλιγραφικὴ, μετὰ πολλῶν ὀρθογραφικῶν σφαλμάτων καὶ ἰδιωματισμῶν, συνήθων εἰς κείμενα ναυτικῶν. Εἶναι ἀξιοσημείωτον ὅτι πέντε ἐκ τῶν δώδεκα πλοιάρχων ἦσαν τελείως ἀγράμματοι, μὴ γνωρίζοντες οὔτε νὰ ὑπογράψουν.

β. Τὸ κείμενον τοῦ ἐγγράφου

Ἐκλαμπρότατοι Κύριοι Κόνσολοι τῶν τριῶν μεγάλων δυνάμεων.

Σαλονίκη 22: Ἀπριλλι(ου): 1831:

Ἀταξίαις ἀκολούθησαν τὴν ἀπερασμένην κυριακὴν τοῦ πάσχα, ἀναμεταξὺ τῶν ναύτων τῶν ἑλληνικῶν караβίων, ὅπου εὐρίσκονται ἀραγμένα εἰς αὐτὸν τὸν λιμένα τῆς θεσσαλονίκης, ἀκολούθησαν σύγχισες καὶ ταραχῆς εἰς τὸ ἀναμεταξύ των. ἡμεῖς οἱ ὑποκάτωθεν γεγραμμένοι κατητανέοι τῶν διαφόρων αὐτῶν πλοίων, ἐπειδὴ γνωρίζομεν ὅτι αὐτὸ ἀκολούθησεν ἐξ ἰατίας τῆς μέθης καὶ ὄχι παρακινούμενοι ἀπὸ κανένα πάθος καὶ διχόνοιαν.

Ἐπιθυμῶντες λοιπὸν νὰ μὴν ἀνοιχθῇ προτζέσο εἰς τὰς καντζηλαρίας τῶν τριῶν δυνάμεων, τὸ ὅποῖον δὲν ἔμπορεῖ νὰ προξενήσῃ ἄλλο, εἰμὴ βλάβην εἰς τὰ ἰντερέσσα τῶν караβίων μας, παρακαλοῦμεν λοιπὸν τοὺς κυρίους κονσόλους νὰ μὴν δώσουν κανένα κίνημα εἰς αὐτὴν τὴν ὑπόθεσιν καὶ ἡμεῖς ὑποσχόμεθα νὰ συστήσωμεν τὴν εἰρήνην καὶ καλὴν εὐταξίαν ἀναμεταξὺ τῶν ναύτων οἱ ὅποιοι ἔλαβαν μέρος εἰς αὐτὴν τὴν σύγχησιν καὶ ὑποφανόμεθα.

γεώργις γιάνη γιοργολὰς

Κωνσταντῖνος νικολά(ου) γκοτζιάς

Ἰωάνης νικολά(ου) μπρατζάνου.

διὰ ὄνομα τοῦ Ἰωάνη γαργάλου μὴν ἰξεύρωντας νὰ γράψῃ †

διὰ ὄνομα τοῦ δημοτρί(ου) λουμάκη μὴν ἰξεύρωντας νὰ γράψῃ †

Θεωδορῆς νικολά(ου) μηλάκτις

Νικόλα(ος) λουμάκις

Παναγιώτης τίμιμος γαλαξιδιότης

διὰ ἀντόνων μάτζην ὑπογράφω ἰωάνης κουλέτζη †

διὰ ἰωάνην φραντζέσκο ὑπογράφω ἰωάνης κουλέτζη † :

διὰ μανόλη μελίση ὑπογράφω Ἰωάνης κουλέτζη †:

Ἰωάνης κουλέτζη.

(Ἀκολουθεῖ ἡ σχετικὴ πρᾶξις τῶν τριῶν προξένων, εἰς τὴν γαλλικὴν γλῶσσαν, ἡ ὁποία ἔχει ὡς ἐξῆς, εἰς ἑλληνικὴν μετάφρασιν):

Ἡμεῖς, Προξένοι τῶν τριῶν Συμμάχων Δυνάμεων, λαβόντες ὑπ' ὄψιν ὅτι αἱ προκληθεῖσαι, κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ Πάσχα, ἀταξίαι μεταξὺ τῶν πληρωμάτων τῶν εἰς τὰ ὕδατα τοῦ ὅρμου τούτου ἠγκυροβολημένων ἑλληνικῶν σκαφῶν, δὲν ὠφείλοντο εἰμὴ εἰς τὴν κατάστασιν μέθης τῶν ναυτῶν καὶ ἐπιθυμοῦντες ὅπως ἀποκατασταθῇ καὶ πάλιν ἡ εἰρήνη μεταξὺ αὐτῶν, ἀποδεχόμεθα τὴν ὡς ἄνω αἰτησιν τῶν κυβερνητῶν καὶ διατάσσομεν τὰς ἀντιστοίχους γραμματείας μας νὰ ἀναστείλουν πάσας τὰς διώξεις.

Θεσσαλονίκη τῆ $\frac{22 \text{ Ἀπριλίου}}{14 \text{ Μαΐου}}$ 1831

Ἄλλοτε ὁ Προξένος τῆς Ρωσίας Ἄγγ. Μουστοζούδης- ὁ προξένος τῆς Γαλλίας Ντεπερβὴ ντὲ Σαιν Σωβὲν-Τζέιμς Σιάομαντ- Προξένος (Ἀγγλίας).

7. ΤΡΕΙΣ ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ ΕΔΕΣΣΑΙΩΝ (1831 καὶ 1833)
ΚΑΙ ΜΙΑ ΤΟΥ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΕΔΕΣΣΗΣ ΝΙΚΟΔΗΜΟΥ (1859)
ΠΕΡΙ ΒΙΑΙΩΝ ΕΞΙΣΛΑΜΙΣΕΩΝ ΕΛΛΗΝΙΔΩΝ ΥΠΟ ΤΟΥΡΚΩΝ

α. Εἰσαγωγικὰ

Εἶναι γνωστὰ τὰ πάνδεινα, τὰ ὁποῖα ὑπέστησαν οἱ Ἕλληνες ὑπόδουλοι κατὰ τὴν τουρκοκρατίαν, συνεπεῖα καὶ τῶν βιαίων ἐξισλαμίσεων ὀλοκλήρων χωρίων ἢ μεμονωμένων ἀτόμων, κυρίως νεαρᾶς ἡλικίας, ἐκ τῶν ὁποίων οἱ μὲν ἄρνες κατέληγαν εἰς τὰ σώματα τῶν γενιτσάρων ἢ ἐπωλοῦντο ὡς δοῦλοι, αἱ δὲ θήλειαι εἰς τὰ χαρέμια καὶ εἰς τὰ σκλαβοπάζαρα. Ἄλλωστε, αὐτὸς ἦτο εἷς ἐκ τῶν λόγων, διὰ τὸν ὁποῖον κατέφευγαν οἱ Ἕλληνες εἰς τὰ βουνὰ καὶ ἐγένοντο «κλέφτες», μὲ τὸν σκοπὸν νὰ σωθοῦν ἢ διὰ νὰ ἐκδικηθοῦν τοὺς Τούρκους διὰ τὴν ἀρπαγὴν συγγενικῶν ἢ ἄλλων προσφιλῶν προσώπων¹.

1. Ἡ σχετικὴ βιβλιογραφία εἶναι πλουσία. Διὰ τὴν Μακεδονίαν βλ. σχετικὰς πράξεις εἰς τὰ Ἱστορικὰ Ἀρχεῖα Μακεδονίας, Α. Ἀρχεῖον Θεσσαλονίκης, 1695-1912, Θεσσαλονίκη 1952, καὶ Β. Ἀρχεῖον Βεροῖας-Ναούσης, 1598-1886, Θεσσαλονίκη 1954, ἐπιμελεία Ἰωάν. Κ. Βασδραβέλλη, πολλαχοῦ. Πρβλ. καὶ Ἀποστόλου Ε. Βακαλοπούλου, Ἱστορία τῆς Μακεδονίας, σ. 317-329, ὅπου καὶ περαιτέρω βιβλιογραφία. Πρβλ. ἀκόμη καὶ Βασίλη Δημητριάδη, Ἡ Κεντρικὴ καὶ Δυτικὴ Μακεδονία κατὰ τὸν Ἑβλιγὰ Τσελεμπή (εἰσαγωγή-μετάφραση-σχόλια), Θεσσαλονίκη 1973, σ. 236-238, 258-259 καὶ 267, ὅπου ἀναφέρονται ἐξισλαμισμοὶ εἰς τὴν Ἐδεσσαν καὶ εἰς τὴν Βέροιαν.

Τὰ μέχρι σήμερα δημοσιευθέντα έγγραφα δίδουν ἀσφαλῶς μερικτὴν μόνον εἰκόνα τῆς ἐπικρατησάσης ἀφορήτου καταστάσεως, διότι αἱ παρόμοιαι πράξεις ἐνεργοῦνται καὶ δλοκληρῶνονται κατὰ κανόνα «ἐν κρυφῷ», ἀλλὰ καὶ διότι ὑπάρχει ἀκόμη καὶ ἄλλο ἀνέκδοτον ὑλικόν, τοῦ ὁποίου ἡ δημοσίευσίς θά ρίψη ὀπωσδήποτε νέον φῶς εἰς τὴν αἰωνίαν ταύτην κηλίδα τῆς ἱστορίας τῆς ἀνθρωπότητος κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους.

Πρὸς ἐξυπηρέτησιν τοῦ σκοποῦ τούτου δημοσιεύονται κατωτέρω τέσσαρα σχετικὰ ἔγγραφα.

β. Τὸ περιεχόμενον τῶν ἐγγράφων

Ἄπαντα προέρχονται ἐκ τοῦ Ἀρχείου τῆς Ι.Ε.Ε.Ε. καὶ εἶναι ἀνέκδοτα, ἐξ ὧσων τοῦλάχιστον γνωρίζω.

α. Τὸ πρῶτον εἶναι ἡ ἀπὸ 8.2.1831 ἀναφορὰ προυχόντων κατοίκων τῆς Ἐδέσσης (Βοδενῶν) πρὸς τὸν πρόξενον τῆς Ρωσίας εἰς τὴν Θεσσαλονίκην Ἄγγελον Μουστοξύδην, διὰ τῆς ὁποίας ζητεῖται ἡ μεσολάβησίς του προκειμένου νὰ σωθῆ μία χριστιανή, ἡ ὁποία, καίτοι ἦτο ἠρραβωνιασμένη μετὸν Ἑλληνα Στογιάννον, ἠρπάγη ὑπὸ ἐνὸς Τούρκου, Ἴσιν-Ἴσιήνης ὀνομαζομένου, με σκοπὸν νὰ ἐξισλαμισθῆ βιαίως. Ἡ Ἑλληνίς ἠμύνετο σθεναρῶς καὶ μόλις εὑρήκε τὴν εὐκαιρίαν ἐδραπέτευσεν ἐκ τῆς οἰκίας τοῦ Ὄθωμανοῦ καὶ κατέφυγεν εἰς τὸν μνηστήρα της, ὁ ὁποῖος διὰ νὰ μὴ συλληφθῆ ἠναγκάσθη νὰ γίνῃ κλέφτης εἰς τὸ σῶμα τοῦ Καραμήτσου¹. Κατὰ τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1831 ὁ ἀνωτέρω Στογιάννος μετὰ τὴν δοθεῖσαν ἀμνηστίαν, ἐπέστρεψεν εἰς τὴν γενέτειράν του μαζί μετὴν ἀγαπημένην του, ἀλλὰ ὁ προαναφερθεὶς Τοῦρκος ἐπεχείρησε πάλιν νὰ τὴν ἀρπάξῃ, διὰ τοῦτο ὁ Τοῦρκος πολιτικο-στρατιωτικὸς διοικητὴς τῆς ἐπαρχίας ἔστειλε τοὺς δύο Χριστιανούς εἰς τὸν διοικητὴν τῆς Θεσσαλονίκης, διὰ νὰ ἀποφασίσῃ ἐκεῖνος περὶ τῆς ἐλευθερίας τῆς κόρης. Κατόπιν τούτου οἱ ὑπογράφωντες ζητοῦν μετὰ συγκινητικὰς, δραματικὰς καὶ παρακλητικὰς ἐκφράσεις τὴν ἐπέμβασιν τοῦ Μουστοξύδου πλησίον τοῦ Τούρκου Βεζύρη, προκειμένου νὰ σωθῆ ἡ χριστιανὴ καὶ νὰ τεθῆ φραγμὸς εἰς τὰς βαρβάρους διαθέσεις τῶν Τούρκων.

β. Τὸ δεύτερον ἔγγραφο εἶναι νεώτερα, ἀπὸ 8.6.1833, ἀναφορὰ προυχόντων, κατοίκων τῆς Ἐδέσσης καὶ χωρίων της πρὸς τὸν αὐτὸν Ἄγγελον Μουστοξύδην, διὰ τὴν αὐτὴν ὑπόθεσιν. Ἐξ αὐτῆς συμπεραίνομεν ὅτι ἡ προηγούμενη ἀναφορὰ τῶν Ἑλλήνων δὲν ἔφερεν ἀποτέλεσμα καὶ ὅτι ἐνίκησεν ἡ αὐθαιρεσία τοῦ Τούρκου ἄρπαγος, ὁ ὁποῖος ἀπέκτησε τὴν χριστιανήν. Συνεπεία τούτου ὁ ἠρραβωνιαστικὸς της Στογιάννος κατέφυγε πάλιν εἰς τὰ βουνὰ καὶ περὶ τὰ τέλη τοῦ ἰδίου ἔτους (1831) καθήλθεν εἰς τὴν Ἐδεσσαν

1. Βλ. περὶ τοῦ καπετάνιου τούτου Γεωργίου Χ. Χιονίδη, Ἡ ἐκστρατεία..., ἐ.ἀ., σ. 54, σημ. 3, ἐν τέλει.

μαζὶ μὲ ἄλλους κλέφτες, ἐφόνευσε τὸν αὐθάδη Τοῦρκον, ἐπῆρε τὴν ἀρραβῶ-
 νιστικιὰν του καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸ ἐλεύθερον ἑλληνικὸν ἔδαφος, γωνοῦς
 τὸ ὁποῖον ἐβεβαίωσαν καὶ οἱ συνεργήσαντες κλέφτες δι' ἐπιστολῆς τω πρὸς
 τὸν Τοῦρκον πρόκριτον τῆς Ἑδέσσης. Οἱ συγγενεῖς ὁμοῦ τοῦ ἐκτελεσθέν-
 τος Τοῦρκου συνέλαβαν τὸν ἀδελφὸν τῆς ὡς ἄνω χριστιανῆς καὶ ἐπεδίωκαν
 νὰ τὸν φονεύσουν, καίτοι ἦτο οὗτος ἄμοιρος πάσης ἐνεργείας, ἀφοῦ ἀπὸ
 τετραετίας εὐρίσκετο καὶ εἰργάζετο εἰς τὴν ἐπαρχίαν τῶν Σερρῶν. Διὰ τοῦτο
 ἐζητεῖτο ἡ μεσολάβησις τοῦ Μουστοξόδου, διὰ νὰ σωθῆ ὁ νεαρὸς Ἕλληνας
 γ. Τὸ τρίτον ἔγγραφον εἶναι ἡ ἀπὸ 11.6.1833 νεωτέρα ἀναφορὰ ἄλλων
 προεστῶν καὶ κατοικῶν τῆς Ἑδέσσης πρὸς τὸν Μουστοξόδην, εἰς τὴν ὅποιαν
 ἐκθέτουν καὶ οὗτοι τὰ γεγονότα καὶ αἰτοῦνται τὴν ἐπέμβασίν του διὰ τὴν
 σωτηρίαν τοῦ ὁμοδόξου των, ὁ ὁποῖος ἐλέγετο Χρῆστος. Προσθέτουν οἱ αἰ-
 τοῦντες ὅτι καὶ οἱ Τοῦρκοι πρὸν τῆς Ἑδέσσης βιάζον τὸν δικαστὴν
 τῆς πόλεως διὰ νὰ ἐκδώσῃ ἀπόφασιν θανατώσεως τοῦ Ἕλληνοῦ. Διὰ τοῦτο
 ἔστειλαν τὴν ἀναφορὰν των, διὰ εἰδικοῦ ἀπεσταλμένου των, ὁ ὁποῖος ἐλέ-
 γετο Παναγιώτης καὶ θὰ τὸν ἐνημέρωνε καὶ προφορικῶς διὰ τὴν ὄλην ὑπό-
 θεσιν.

Τὰ ἔγγραφα ταῦτα εἶναι πολὺ σημαντικά, διότι διασώζουσι καὶ τὰς ὑπο-
 γραφὰς-ὄνοματεπώνυμα πολλῶν προυχόντων τῆς πόλεως καὶ τῶν χωρίων τῆς
 Ἑδέσσης, τοὺς ὁποῖους δὲν ἐγνωρίζαμεν κατὰ κανόνα μέχρι σήμερα, ἐξ ἄλ-
 λης πηγῆς. Δυστυχῶς ὁμοῦ πολλὰ ἐκ τούτων καὶ κυρίως τοῦ πρώτου ἐγ-
 γράφου εἶναι δυσανάγνωστα, διφορούμενα ἢ καὶ ἀκατάληπτα. Ἰδιαιτέρως
 σημασίαν ἔχουν τὰ ἀναφερόμενα ἐπαγγέλματα καὶ αἱ συντεχνίαι («ρουφέ-
 τια») τῆς Ἑδέσσης, δεδομένου ὅτι τὰ ἔγγραφα ταῦτα εἶναι τὰ παλαιότερα
 σωζόμενα, εἰς τὰ ὁποῖα μνημονεύονται στοιχεῖα διὰ τὴν ἐπαγγελματικὴν
 καὶ κοινοτικὴν ὀργάνωσιν τῆς πόλεως¹. Ἀξιοσημεῖωτος εἶναι καὶ ἡ μνη-
 μόνουσις εἰς τὸ δευτέρον ἔγγραφον τῶν προεστῶν τῆς Τσαρκόβγιανης (νῦν
 Κλεισοχωρίου), τοῦ Μεσημερίου, τοῦ Τεχόβου (νῦν Καρυδιᾶς) καὶ τοῦ Βλα-
 δόβου (νῦν Ἄγρας)². Ἐτεῖ ἔχομεν χρησίμους πληροφορίας διὰ τὴν κοινο-
 τικὴν ὀργάνωσιν καὶ τῆς περιοχῆς Ἑδέσσης.

Ἄπαντα τὰ ἔγγραφα ταῦτα προέρχονται ἐξ ἀγορᾶς, φέρουν δὲ ἄνω
 ἀριστερὰ τὸν κοινὸν ἀριθμὸν 16.774 καὶ εἶναι γραμμένα καλλιγραφικῶς
 ὑπὸ τῆς ἰδίας χειρὸς, ἐπὶ μονοφύλλου χάρτου, εὐρίσκομένου εἰς καλὴν κατά-
 στασιν, πλὴν τοῦ τοιοῦτου τοῦ πρώτου ἐγγράφου, ὁ ὁποῖος φέρει ὀπῆν.

1. Βλ. Κωνσταντίνου Γ. Σταλίδη, Οἱ συντεχνίαι καὶ τὰ ἐπαγγέλματα
 στὴν Ἑδεσσα τὴν περίοδον τῆς τουρκοκρατίας, Ἑδεσσα 1974. Διὰ τὴν ἀναφερομένην οἰκο-
 γένειαν Τράγκου-Τρούγκου βλ. τοῦ ἰδίου, Δημήτριος Τρούγκος, ἕνας Ἑδεσσαῖος
 ἄγωνιστὴς τοῦ 1821, «Ἑδεσσαϊκὰ Χρονικά», τευχ. 5 (Μαῖου-Αὐγούστου 1973), σ. 4-14.

2. Διὰ τὰ χωρία αὐτὰ βλ. τὴν ἐκδοσιν τῆς νομαρχίας Πέλλης «Στὴ χώρα τοῦ Μεγάλου
 Ἀλεξάνδρου», [Ἀθήναι] 1973, σ. 159-160, 145-146, 147-148 καὶ 146, ἀντιστοίχως.

Ἔχουν διαστάσεις 0,212×0,300 τὸ πρῶτον, 0,22×0,32 τὸ δεύτερον καὶ 0,211×0,250 τὸ τρίτον. Φέρουν, τὸ μὲν δεύτερον διαγραφὴν μιᾶς φράσεως, τὸ δὲ τρίτον μίαν ἐπανάληψιν τοῦ ἰδίου ρήματος.

δ. Τὸ τέταρτον ἔγγραφον εἶναι ἀντίγραφον ἐπιστολῆς, ἡ ὁποία ἐστάλη ἐκ Γιαντισῶν κατὰ τὴν 8ην Ἀπριλίου 1859, καὶ ὅπου φέρεται ὑπογράφων ὁ μητροπολίτης Βοδενῶν (Ἐδέσσης) Νικόδημος¹ Κωνσταντινίδης (1859-1870). Εἶναι ἄγνωστον πρὸς ποῖον ἀπηρθύνετο αὕτη, τελικὸς ὅμως παραλήπτης τοῦ ἀντιγράφου θὰ ἦτο ὁ Ἄγγελος Μουστοξύδης, πρὸς τὸν ὁποῖον ἐστάλησαν ἄλλαι δέκα ὀκτῶ ἐπιστολαὶ ἐτέρων ἐπισκόπων καὶ μητροπολιτῶν, μετὰ τῶν ὁποίων συνηριθμήθη καὶ ἡ ἐπιστολὴ αὕτη (γενικὸς ἀριθμὸς 16.775 καὶ εἰδικὸς ἀριθμὸς 17).

Διὰ τῆς ἐπιστολῆς ταύτης ἐξιστορεῖται ἡ ἐξῆς ἐνδιαφέρουσα ὑπόθεσις: Κατὰ τὴν νύκτα τῆς 31ης Μαρτίου 1859, ἡμέραν Τρίτην, εἰς Ἄλβανός, ὀνομαζόμενος Ἀπτουρομάνης, ὁ ὁποῖος ἦτο ἐμπιστος ἄνθρωπος τοῦ σερδάρη, δηλαδὴ τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν γενιτσάρων, μετέβη εἰς τὸ χωρίον Κασσαλᾶρι (δηλαδὴ εἰς τὸ Κισσαλάρ, τὸ ὁποῖον μετωνομάσθη ὕστερα εἰς Μανδαραὶ καὶ κατόπιν εἰς Ἀχλαδοχώρι, ὅπως λέγεται καὶ τώρα), εἰσῆλθεν εἰς τὴν οἰκίαν ἐνὸς χριστιανοῦ, τὸν ἐφόνευσε καὶ ἐπῆρε τὴν 16χρονον κόρην του, τὴν μετέφερεν εἰς ἓνα ἄλλο χωρίον Βλάχων καὶ ὕστερα ἐξηφανίσθη μὲν ὁ ἴδιος, τὴν Ἑλληνίδα ὅμως παρέλαβεν ὁ σερδάρης καὶ τὴν ἔφερεν εἰς τὰ Γιανισά, ὅπου τὴν ἐνεφάνισεν ἐνώπιον τῶν τουρκικῶν ἀρχῶν, ἰσχυριζόμενος ὅτι ἐδέχθη ἡ χριστιανὴ νὰ ἀλλαξοπιστήσῃ, ἀλλὰ ἡ κόρη ἐρωτηθεῖσα ἠρνήθη. Ἐν συνεχείᾳ ἀπεφασίσθη νὰ σταλῆ αὕτη εἰς τὸν θρησκευτικὸν ἡγέτην τῶν Τούρκων (ἱμάμην). Μετὰ πολλὰ ἠναγκάσθη ἡ Ἑλληνὶς νὰ εἰπῆ («μὲ ἤμισυ στόμα») ὅτι δέχεται νὰ ἀλλαξοπιστήσῃ καὶ κατόπιν τούτου μετεφέρθη εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἱμάμη. Ὁ σερδάρης ἰσχυρίσθη ὅτι ὁ ἀνωτέρω Ἄλβανὸς δὲν ἦτο πλέον ἄνθρωπός του, καθ' ὅσον τὸν εἶχεν ἀπολύσει τὴν προηγουμένην ἡμέραν καὶ συνεπῶς δὲν ἠθύνετο διὰ τὰς πράξεις του. Τὴν ἐπομένην ὁ δολοφόνος ἐξῆλθε τῆς οἰκίας τοῦ μουδῆρη (δηλαδὴ τοῦ δημάρχου), τὸν κατεδίωξαν δῆθεν, ἀλλὰ δὲν τὸν ἐπρόφθασαν. Ὁ μητροπολίτης ἐζήτησεν ἀπὸ τὸν Τούρκον ἱεροδικαστὴν νὰ τοῦ στείλῃ τὴν κόρην διὰ μίαν ὥραν, προκειμένου νὰ σχηματίσῃ ἰδίαν ἀντίληψιν περὶ τῶν προθέσεών της, ἀλλὰ οὗτος ἀπήντησεν ὅτι δὲν δύναται νὰ πράξῃ τοῦτο, διότι φοβεῖται ὅτι θὰ τὴν κλέψῃ πάλιν ὁ δολοφόνος, ἐζήτησε δὲ μάλιστα προθεσμίαν ἐννέα ἡμερῶν, καὶ τοῦτο προφανῶς διὰ νὰ ὑπάρξῃ ὁ κατάλληλος χρόνος νὰ μεταπεισθῇ αὕτη. Κατὰ

1. Βλ. Γεωργίου Τουσίμη, Ἐπισκοπικὸς κατάλογος μητροπόλεως Ἐδέσσης, «Ἐδεσσαϊκὰ Χρονικά», τεύχ. 2 (1972), σ. 5-17 καὶ δὴ σ. 15. Πρβλ. καὶ Κωνσταντινοῦ Γ. Σταλίδη, Οἱ συντεχνίες..., σ. 44, 45, 50 καὶ 130, ὅπου (σημ. 126 τῆς σ. 44) ἀναγγέλλεται ἡ ἐκδοσις μονογραφίας διὰ τὸν Νικόδημον.

τὴν 8ην Ἀπριλίου ἡ κόρη ἐπρόκειτο νὰ ἀποσταλῆ εἰς τὴν Θεσσαλονίκην, χωρὶς τὸν φονέα, διότι τελικῶς δὲν συνελήφθη οὗτος. Ἡ μήτηρ τῆς χριστιανῆς ἔμενεν εἰς τὴν οἰκίαν τῆς φοβισμένη, διότι τὴν ἠπειλήσαν ὅτι, ἐὰν κινήσῃ δικαστικὸν ἀγῶνα, θὰ ἔχη τὴν τύχην τοῦ ἀνδρός τῆς. Κατόπιν τῶν ἀνωτέρω ἡτεῖτο ἡ παρέμβασις τοῦ παραλήπτου τῆς ἐπιστολῆς πλησίον τοῦ διοικητοῦ τῆς Θεσσαλονίκης, ὁ ὁποῖος καὶ ἐζήτησε τὴν ὑποβληθεῖσαν ἐκθεσιν τοῦ μητροπολίτου.

Τὸ ἔγγραφον εἶναι γραμμένον καλλιγραφικῶς εἰς δίφυλλον, στιλπνόν, λεπτὸν χάρτην, διαστάσεων 0,217×0,270. Εἰς τὸ ἄνω (ἀριστερὸν) μέρος τούτου ὑπάρχει ἡ ἐξῆς σημείωσις: «Ἴσον καὶ ἀπαράλακτον/ἐκ τοῦ γράμματος/τοῦ ἀγίου Βοδινῶν πρὸς/τὴν Ἱερὰν Μητρόπολιν», ἐκ ταύτης δὲ συνάγεται ὅτι, πιθανόν, ἀπηυθύνετο τὸ πρωτότυπον πρὸς τὸν μητροπολίτην Θεσσαλονίκης, οὗτος δὲ διεβίβασεν ἀντίγραφον πρὸς τὸν Ἄγγελον Μουστοξύδην, διὰ νὰ προσφέρῃ τὰς καλὰς ὑπηρεσίας του.

Τὸ ἀντίγραφον τοῦτο εἶναι χαρακτηριστικὸν δεῖγμα ἐντελῶς ἀνορθογράφου ἀντιγραφῆως, ὁ ὁποῖος ὑπῆρξε μοναδικὸς εἰς παραναγνώσεις καὶ εἰς ἀφαντάστους βαρβαρισμούς, γραμματικὸς καὶ συντακτικὸς, οἱ ὅποιοι θὰ ἐξέπλητταν ἀκόμη καὶ ὄσους ἐπιδιώκουν ἐπίτηδες νὰ κατασκευάσουν, τεχνητῶς καὶ ἐνσυνειδήτως, παρόμοια κείμενα διὰ λόγους ἀστειότητος ἢ δι' ἄλλους σκοποὺς. Δι' αὐτὸ καὶ δημοσιεῖται ὡς ἔχει, καίτοι τοιουτοτρόπως καθίσταται συχνὰ δυσχερὴς ἡ κατανοήσις τῶν γραφομένων καὶ θὰ ἦτο ἄλλως ἐπιβεβλημένη καὶ ἐπιτρεπτή ἡ διόρθωσις (ἀποκατάστασις) τούτου.

γ. Τὸ κείμενον τῶν ἐγγράφων

1

Τὴν ὁμετέραν ἐκλαμπρότητα, ἀθθέντα καὶ Κόνσολα τῆς κραταιότητης Βασιλείας ρωσιῶν, δουλικῶς προσκυνοῦμεν.

Τῆ: 8 φεβρουαρί(ου): 1831: Βοδενά

καὶ διὰ τοῦ ταπεινοῦ μας ἐμφανιζόμεθα δουλικῶς τῇ ἐκλαμπρότητί σας, ἀναφέροντες περὶ μᾶς ἀθλίας χριστιανῆς κόρης, νομίμου γυναικὸς τοῦ ἐκεῖ στογιάννου, ἣτις οὐσα πέφυον ἀξόβωσιασμένη, δι' αὐτόν, κάποιος διεστραμμένος καὶ γιαραμάζης τούρκος, Ἰσίν(...) λεγόμενος, μὲ ἄλλους τρεῖς ὁμοίους του ὀπαδούς, διὰ νυκτὸς ἐπάτησε τὸ σπῆτι, καὶ τὴν ἤρπασαν ληστρικῶς [κ]αὶ βιαίως, δέσαντες τοὺς γονεῖς αὐτῆς, καὶ ἐφυγαν μὲ αὐτὴν μὲ σκοπόν, τυραννικῶς νὰ τὴν τουρκέσῃ [καὶ] νὰ τὴν λάβῃ γυναικὰ του ἡ δὲ ἀθλία κόρη σώφρων οὐσα, καὶ καλῇ χριστιανῇ, δὲν ἔστρεψεν οὔτε νὰ ἀκούσῃ τοιοῦτον λόγον, μὲ ὄλον ὅπου τὴν ἐπαίδευσαν ἐλεεινῶς, τὴν ἔδρασαν, τὴν ἐκρεμοῦσαν, τὰ μαλλία

της, κατεξερρίζωσαν, μαρτύριον φοβερόν τὴν ἔκαναν, καὶ πάλιν ἡ σόφρων δὲν ἔκλινεν εἰς τὰ κακὰ των θελήματα, ἀλλ' ἔμεινεν εἰς τὴν πίστιν της στερεὰ καὶ ἀσάλευτος. καὶ μίαν ἡμέραν λοιπόν, ἐδύσκουσα ἀρμώδιον καιρόν, ἔφυγεν εἰς τὸν ἠθέρντα ἀρῶαβωνιαστικόν της, ὅστις ὕστερον ἠκολούθησεν τὸν παρὰ Μή-
τζίον, φοβούμενος νὰ μὴν τὸν φονεύσῃ ὁ Τοῦρκος. προχθὲς λοιπόν, δίδοντας ῥάγῃ ὁ ῥηθεὶς στογιάννος, ὡς καὶ οἱ λοιποὶ, κατὰ τὸ ὑψηλὸν φερμάνι, εὐθὺς ὁ Τοῦρκος πάλιν, ὡς λυσσασμένος λύκος ἔτρεξεν, νὰ τὴν ἀρπάξῃ τυραννικῶς· διὰ τοῦτο καὶ ὁ ζαμπήτης μας προχθὲς, ἔστειλε τὴν κόρην, ὁμοῦ μὲ τὸν στο-
γιάννον πρὸς τὸν Βεζύρην, διὰ νὰ κἀνῃ αὐτὸς ἐκεῖ τὴν ἀπόφασιν τῆς ἐλευθε-
ρίας. ἡμεῖς δὲ ἀκούοντες τὴν μεγάλην σας προθυμίαν, καὶ ἐπαινετὴν ζέσιν, ὅπου ἐπεδείξατε, ἐλευθερώοντες πολλὰς ψυχάς, εἶχαμεν καλὰς ἐλπίδας, ὅτι εὐθὺς, μὲ τὴν δύναμίν σας, νὰ λάβῃ ἡ ἀθλία τὴν ἐλευθερίαν της. τώρα λοιπὸν βλέποντες τὸν Τοῦρκον πάλιν νὰ τὴν σύρῃ ὀπίσω, ὅλοι ἐκστατικοὶ εἴμεθα καὶ ἐδάκρυσαν πολλῶν οἱ ὀφθαλμοί, στοχαζόμενοι τὴν μεγάλην ἀδικίαν, καὶ τὰ ὅσα μαρτυρικὰ πάθη ἔπαθε, καὶ δὲν εἶναι κανεὶς νὰ τὴν γλυτώσῃ ἀπὸ τὸν ἄδικον ἐκείνον, καὶ τώρα πάλιν χειρότερα τὴν παιδεύει, μὲ τὸ νὰ ἦναι εἰς τὴν πίστιν της ἀμετάβλητος. καὶ ἂν κερδήσῃ αὐτὸς τοῦτον τὸν ἄδικον καὶ κακὸν του σκο-
πόν, εἰς ἡμᾶς δὲν θέλει μείνῃ ζωὴ πλέον, ἔγινεν ὁδός, ἐχάσαμεν τὴν ὑπόληψιν, εἰς τὸ ἐξῆς πλέον δὲν θέλομεν εἶσθαι πατέρες τῶν τέκνων μας. διὰ τοῦτο λοιπὸν ὅλοι μας μικροὶ καὶ μεγάλοι προστρέχομεν διακροῦσῶς τῇ ὑμετέρᾳ ἐκλαμπρό-
τητι, καὶ παρακαλοῦμεν, διὰ τὸ ὄνομα τοῦ θεοῦ, νὰ σταθῇτε μὲ ὄλην σας τὴν δύναμιν, ὡς σὰς φωτίσῃ, ὁ ἅγιος θεός, νὰ ἐλευθερωθῇ ἡ ἀθλία, καὶ αὐτὸ τὸ ψυχι-
κὸν θέλει εἶναι Κωρωνίς, ὅλων τῶν λοιπῶν ἀνδραγαθημάτων σας καὶ ἡμεῖς θέλομεν τὸ κηρύττει αἰωνίως· ἔχετε πρὸς τούτοις καὶ τὸν παρὰ κυρί(ου) μισθὸν ἑκατονταπλασίονα. συμφερότερον εἶναι καὶ τοῦ ῥηθέντος τοῦρκου ἢ ζωὴ νὰ σηκωθῇ, ἀκόμη πολλοὺς χριστιανοὺς ἔχει νὰ ἀφανίσῃ ἐπειδὴ πολλῶν τὸ πρᾶγμα ἔκλεψεν, πολλοὺς μὲ τουφέκι γιαραλάδισεν, καὶ ἂν μείνῃ πάλιν, τὰ χειρότερα ἔχει νὰ κἀνῃ, καὶ ἀπὸ τὸν ἄνθρωπὸν μας ἐκ στόματος πληροφορεῖσθε καλλή-
τερα καὶ ξαναπροσκυνῶντες μένομεν.

τῆς ἐκλαμπρότητός σας
ἐλάχιστοι δούλοι

ἡτζο πάουδε(;))

γάτζο παπὰ

μανόλη καλπάρκα

μίτρε Παπατζήσι(;))

τραντζα(;))

δούμου τραπκο μπουτζήν

γάτζο σούμκη σταμάτη σήμη(;)) κοσταντι (...)

δημου πετκο τάση δήμου μιτρας (...)

μανόλη κοτζαπασι

δουμητζα δημητηρη

κρηο κρηστο το μητηρη

δήμου κρουτζήν

κουτζε

καρα

Τηνάς κράστε δημήτρη στογιάννος δημο λογο ραστι σιτιου κιτζου(...)
 νάνο γιαννο Χ(ατζῆ) Θανάσης Δήμιου
 μήτρης μηηνάρη.
 θανάσης γιάννου
 ἀγγελάκης

2

Ἐκλαμπρότατε Κόνσουλα τῆς κραταιοτάτης Ῥωσικῆς Βασιλείας, τὴν λαμπρὰν καὶ μεγαλοπρεπῆ εὐγένειάν σας δουλοπρεπῶς προσκυνοῦμεν.

Ἀκαταπαύστως τὸν παντοδύναμον θεὸν παρακαλοῦμεν, διὰ νὰ σκέπη καὶ νὰ φυλάττη τὴν εὐγενεῖαν σας μὲ ὑγίαν πολυχρόσιον, μὲ ἀλλεπάλληλον εὐδαιμονίαν εἰς ὅλας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς σας καὶ τὸν πόθον σας ἀμῆν. καὶ μετὰ τὰς δουλικὰς μας προσκυνήσεις ἐρχόμεθα νὰ ἀναφέρωμεν εἰς τὴν εὐγενεῖαν σας διὰ μίαν ἄδικον καὶ θανατηφόρον κρίσιν, ἣ ὅποια κατ' αὐτὰς γίνεται παρὰ τοῦ ἐκεῖσε Ἡ(γε)μῶνος. πρὸς ἐνὸς καὶ ἡμισυ ἡδὴ χρόνον ἐθανατώθη ἐδῶ ἐν Βοδενοῖς ἀπὸ τοὺς κλέπτας διὰ νυκτὸς εἰς τὸ ὀσπήτιόν του, κάποιος κακότροπος Τούρκος Ἰσιήνης ὀνομαζόμενος, δι' αἰτίαν ὅπου εἶχεν ἀρπάξη δυναστικῶς τὴν ἀῤῥαβωνιαστικὴν ἐνὸς κλέπτου, (ἀγκαλὰ καὶ εἰστε πληροφορημένοι περὶ ταύτης τῆς ὑποθέσεως). ὁ κλέπτης λοιπὸν θέλων νὰ ἐκδικηθῆ τὴν ἄδικον αὐτὴν πράξιν διὰ νυκτὸς ἐπάτησε τὸ ὀσπήτιον τοῦ Τούρκου μαζὺ μὲ ἄλλους κλέπτας ὁπαδοῦς του, φονεύοντας Τούρκον, ἐπῆρε τὴν ἀῤῥαβωνιαστικὴν του, καὶ ἔφυγεν εἰς τὴν Ἑλλάδα. καθὼς καὶ οἱ ἴδιοι κλέπται ἐμμαρτύρησαν τὴν πράξιν αὐτὴν, γράφοντες πρὸς τὸν τότε ἀγιάννην μας. τώρα δὲ οἱ συγγενεῖς τοῦ φονευθέντος Τούρκου κακίᾳ φερόμενοι μὲ κάθε τρόπον πασχίζουσιν διὰ νὰ φονεύσουν ἄδικα τὸν ἀδελφὸν τῆς κόρης ὁ ὁποῖος εἶναι πάντῃ ἀμέτοχος ὁ δυστυχὴς ταύτης τῆς ὑποθέσεως, καὶ μάλιστα εἰς καιρὸν ὅπου εἶναι περίπου ἀπὸ τεσσάρους χρόνους, ὅπου δουλεύει εἰς τὸν καζὰν Σερρών. ὅθεν μετὰ θεὸν ὑπὸ τὴν σκέπην Σας προστρέχουμεν, ὡς παντοτεινὸς ὑπερασπιστὴς τῶν χριστιανῶν νὰ λάβητε τὴν εὐσπλαγχνίαν καὶ τώρα διὰ νὰ μὴ φονευθῆ ἕνας τοιοῦτος νέος ἄδικα. καὶ τὸν κύριον ἐξάπαντος ἔχετε μισθαποδότην. ταῦτα μὲν ἐπὶ τοῦ παρόντος δουλικῶς, οἱ δὲ χρόνοι τῆς εὐγενείας σας εἶψαν θεόθεν πανευτυχεῖς καὶ πανευφρόσνοι.

1833 Ἰουνί(ου) 8 Βοδενά

Τῆς ἀξιοπροσκυνήτου ἡμῖν ἐκλαμπρότητος ὑποκλινέστατοι.

Τράγκος Χρήστου οτουαγι(ου): βοδενῶν ἐπήτροπος γεῶργιος, ράπτης.
 προεστῶς

γάτζος ἀπὸ μεσημέρι
 γάτζος ἀπὸ Τέχουβου

Χ(ατζῆ) θανάσης κουτζιάμπασης
 τζαρκόβγιανης

κωνσταντίνος πόδους κοτζιάμπασης
 δημήτρης ῥίζου μπακάλης
 καὶ λιπή του ρουφετίου.
 κωνσταντίνος πεγιοῦ
 Ἰτζης πότζης ράπτης

μποζίνος ἀπὸ Βλάδοβου
 δημητρὶς κοτζαμπασης

3

Ἐκλαμπρότατε αὐθέντα, καὶ Κόνσωλα τῆς κροταιωτάτης Βασιλείας Ρωσιῶν, κύριε Μουστοξίδι ὁ τὴν λαμπρὰν καὶ μεγαλοπρεπῆ εὐγένειάν σας, δουλικῶς προσκυνῶμεν, πᾶν αἴσιον καὶ καταθύμιον ὑμῖν, ἄνωθεν ἐξαιτούμενοι.

Ἡ φιλοκαγαθία σας ἔδωσεν φήμην εἰς πολλούς, ὅπου ἀκαταπαύστως ἀποδεικνύεται πρὸς τὸν χριστιάνημον λαόν, ὑπερασχιζόμενος, κάθε ἄνθρωπον, ἀδίκως καὶ παραλόγως κατατρεχόμενον. αὕτη λοιπὸν ἡ φήμη θαρδύνει καὶ ἡμᾶς τοὺς δούλους σας νὰ προσπέσωμεν πρὸς τὴν ὑμετέραν ἐκλαμπρότητα, νὰ ζητήσωμεν ὑπεράσπησιν καὶ βοήθειαν εἰς τὴν ἐξῆς ὑπόθεσίν μας, ἣτις ἀποβλέπει εἰς εὐτελεῖ ἄφανισμόν μας, ἂν καὶ σᾶς εἶναι γνωστή, ὁμως διὰ καλλητέραν πληροφοροῖαν, λαμβάνομεν τὸ θάρρος νὰ τὴν ξανααναφέρωμεν κάποιος νέος συμπατριώτης μας Χρηῖστος ὀνομαζόμενος, ὅστις ἐφέρθη δέσμιος αὐτοῦ πρὸς τὸν Ἠγεμόνα, ὅπου κατ' αὐτοῦ ψευδομαρτυροῦσι κακὸτροποὶ Τούρκοι, λέγοντες ὅτι αὐτὸς τάχα νὰ ἐφόνευσεν τὸν πρὸ ἓνα ἡμισιον χρόνον φονευθέντα Τούρκον ἐδῶ εἰς Βοδενά. ἀλλ' ἡμεῖς ὄλοι οἱ ὑπογραφομένοι δοῦλοί σας, μαρτυροῦμεν φιλαλήθως καὶ καθαρῶ τῷ συνειδίτῃ, ὅτι αὐτὸς ὁ φονευθεὶς Τούρκος, γιερεμάτζης ὢν καὶ κακὸτροπος, μαζὺ μὲ ἄλλους ὁπαδοὺς ὁμοίους του τοὺς νῦν νταβατζήδες, ἤρπασε, διὰ νυκτός, μίαν κόρην ἀπὸ ἓνα χωρίον δυναστικῶς, ἡ ὁποία ἦτον ἀρῥάβωνιαστικὴ ἐνὸς κλέπτου, ὅπου περιήρχετο μὲ τὸν καρὰ Μήτζιον ὁ δὲ κλέπτης ἐκεῖνος, θέλοντας νὰ κἀνῃ τὴν ἐκδίκεσιν κατὰ τοῦ ἐχθροῦ του, ἐν ταυτῶ νὰ ἐλευθερώσῃ καὶ τὴν ἀρῥάβωνιαστικὴν του διὰ νυκτός μὲ ἄλλους κλέπτας ἐμπήκεν εἰς τὸ ὄσπῆτιον τοῦ Τούρκου, καὶ αὐτὸν ἐφόνευσε, καὶ τὴν ἀρῥάβωνιαστικὴν του ἐπῆρεν, καὶ ἐφηνεν εἰς τὴν Ἑλλάδα ἄγνωστος. αὐτὸς ὁ ὄρηθεις νέος λοιπὸν, ὅστις εἶναι ἀδελφὸς τῆς ὀηθείης κόρης, ὅπου ἐφέρθη δέσμιος, καὶ ὅπου μὲ τὰς ψευδομαρτυρίας καὶ ἰλιμίμα, κακίᾳ φερόμενοι θέλον νὰ τὸν καταδικάσων εἰς θάνατον, ἔχει τεσσάρους χρόνους, ὅπου λείπει διατρίβωντας ὁ ἄθλιος, εἰς τὰ περίεξ τῶν Σερόδῶν, εἶναι ἀθῶος ὁ ταλαίπωρος, καὶ τῆς πράξεως ταύτης πάντῃ ἀμέτοχος· καὶ μάλιστα αὐτοὶ οἱ νταβατζήδες τούρκοι, ὅπου τὸν κατατρέχων εἶναι συγγενεῖς καὶ συμπαράκτωρες ἐκείνου τοῦ Τούρκου, μπατακτζήδες καὶ κακὸτροποὶ ἄνθρωποι οἱ ἐδικοί μας ἐδῶ Τούρκοι· ἤγουν οἱ προύχοντες ἔχοντες κακὴν καρδίαν ἐναντίον τοῦ Χριστιανισμοῦ, καὶ ἰλάμια ἐργάζοντες κατὰ τὴν θέλησίν των, βιάζοντες τὸν κριτῆν, καὶ ὁ σκοπὸς τοὺς ἀποβλέπει, ὄχι μόνον νὰ θανατώσων τὸν ὀρηθέντα ἀθῶον νέον, ἀλλὰ μὲ

αὐτὸν τὸν μαντέν, καὶ ἄλλων πολλῶν ὀσπήτῃα νὰ σβύσουν, καθὼς ἐπληροφωρήθημεν, διὰ νὰ ἀναπαύσουν τὴν κακίαν των, ἐπειδὴ πολλὰ καθ' ἡμῶν μαγειρεύουν κρυφίως, πασχίζοντες μὲ κάθε τρόπον, καὶ νὰ ἀφανίσουν καὶ πολλοὺς ἐξ' ἡμῶν. καὶ διὰ στόματος πληροφορεῖσθε καλλήτερον ἀπὸ τὸν κύριον Παναγιώτην, αὐτὸς ἠξέυρει τὸ χάλι μας, καὶ τὴν ἔχθραν ὅπου τρέφουν καθ' ἡμῶν, οἱ ἐδῶ ἀγάδες μας. ὅθεν λοιπὸν προστρέχομεν πρὸς τὴν ὑμετέραν ἐκλαμπρότητα, καὶ παρακαλοῦμεν θερμῶς, νὰ ἀποδείξητε καὶ πρὸς ἡμᾶς τὴν φιλοκαγαθίαν σας, ὡς φιλάνθρωπος, καὶ καλὸς ὑπερασπιστῆς τοῦ Χριστιανύμου λαοῦ, ἐπειδὴ μετὰ θεὸν δὲν ἔχομεν εἰς ποῖον ἄλλον νὰ προσπέσωμεν, εἰ μὴ πρὸς τὴν φιλοκαγαθίαν σας, καὶ εἴμεθα ἐδέλπιδες, ὅτι δὲν θέλετε ἀπορῶθῃν τὰς δουλικὰς προσκυνήσεις, καὶ παρακαλέσεις μας. καὶ παρὰ θεοῦ ἔχετε τὴν μισθοποδοσίαν, καὶ ἡμεῖς μένομεν παντοιοῦ χαῖρ ντουβατζῆδες σας.

Π(α)π(α) Χριστόφορος ἀρχιμανδρίτης
γεώργιος ἐπιτροπὸς τοῦ
ἀγί(ου) βοδενῶν.

Π(απ)α δημήτριος
τράπκος προεστῶς.
ντούμτζης μουσκού

X(ατζη): νικόλαος X(ατζῆ): ἀναστα-
σί(ου)
δημήτριος X(ατζη):πέγιου
προηος προτομάστορος
νούσκας κοτσους

Τῆ: 11-² Ιωνί(ου): 1833: Βοδενὰ
Τῆς ὑμετέρας ἐκλαμπρότητος
ὑποκλινεῖς Δουλοῖ
Βοδενίται.

X(ατζη): θανάσης Δήμου.
νούσκα κότζου.

δημήτριος ῥίζου.

X(ατζη): ἀναστάσης καὶ οἱ-
ἐπίλοιποι δουλοῖ σας.

4

Τὴν ὑμετέραν Πανοσιολογιώτητα ἐκ ψυχῆς ἀσπάζομαι ταπεινῶς εὐχομαι.

Φθάσας εἰς γιανιτζὰ κατὰ διαταγὴν τῆς ὑφυλότητός του ἐρεύνεισα ἐπλυροφοριθῆν θητικῶς τὰ περὶ τῆς ὑποθέσεως τοῦ φονευθέντ[ος] πατρὸς καὶ τῆς ἀρραγίσεως τῆς κόρης του ἰδοῦ ἢ ἀκρυβῶς ἐκθυσαι. τὴν παρελθούσαν τρίτην ἐσπέρας ἦτι κατὰ τὴν νύκτα τῆς: 31 = Μαρτίου: ἄνθρωπος τοῦ κῆρ σερδάρι ὀνόματι ἀππουραμάνης ἀλβανὸς ἐπήγε εἰς χωρίον κασσαλάρι ἠπάτησε μίαν οἰκίαν ἐνὸς χριστιανοῦ καὶ ἔκλεψεν μίαν κόρην ἐτῶν: 16· εἰς τὴν αὐτὴν τῆς οἰκίας ἐπρόφθασε ὁ πατὴρ καὶ ἐπιδὶ ἀντέστη ὁ τούρκος τὸν ἐκτίπησε καὶ τὸν ἐφόνευσε τὴν αὐτὴν στιγμήν παρέλαβεν ἐδεξίς τὴν κόρην καὶ τὴν μετέφερον εἰς ἓν ἕτερον χωρίον βλάζων καὶ ἐδραπεύθησεν τὴν αὐτὴν στιγμήν ἐπρόφθασε ὁ ἴδιος κῆρ σερδάρικαὶ παραλαβὸν τὴν κόρην ἔφερον εἰς τὸ μετζλίση τῶν γιανιτζῶν λέγων ὅτι αὐτὴ δέχεθη τὸν ἰσλαμισμόν ἢ κόρη ἐρωτηθῆσα ἀνῆθη καὶ μετὰ ἀρκετὴν φιλονικίαν ἀπεφασύσθη νὰ σταλῆ ἢ κόρη εἰς τὸν ἱμάμη κατὰ πρότασιν δὲ τοῦ Δημητρίου παρεδέχθησαν νὰ σταλῆ εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἱερέος

- μόλον ὅτι δὲν τὴν ἀπέστειλαν ἀλλὰ τὴν ἄφηκαν εἰς τὸν ἴδιον μαχαμὲ ἐκθυμέ-
 νην εἰς τὰς ἀτυλᾶς καὶ φοβερικομοῦς πολλὸν καὶ διὰ τοῦτον πάλιν παρουσιάσθη
 ζυτιθῆσα παρὰ τοῦ κρυτοῦ τοῦ πληροφοροθέντος διὰ τὸν εἰς τὸ οὖς αὐτῷ γενο-
 μένων εἰδήσειον ὅτι ἡ κόρη κατηρείσθι νὰ δεχθῆ τὸν ἰσλαμησμὸν καὶ εἰποῦσα
 σ. 2 μὲ ἤμισον στόμα ὅτι δέχεται, ἐστάλη εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἡμάμι | καὶ ἐκεῖ
 μένας μέχρι τῆς σήμερον—περὶ τοῦ φωνέως οὐδένα λόγον ἔσαν, διότι ὁ Κῆρ
 σερόδωρης εἶπεν ὅτι δὲν τὸν γνωρίζε διὰ ἄνθρωπο του ἐπειδὴ καὶ τὴν προτη-
 ραίαν τοῦ φόνου τὸν εἶχεν ἀπολέσει ἐκ τῆς ὑπερσεσίας του καὶ κατὰ συνέπειαν
 τούτων ἐξ ἤλθεν δῆθεν τῆς ἐγγυήσεως εἰν εἶχε δεδομενεν περὶ αὐτοῦ ἐντοσοῦτῳ
 ὁ φονεὺς τὴν τετάρτην παρῆλθεν ἀπὸ τοῦ κονάκι τοῦ Μουδεῖρι καὶ δίο μὲν σεί-
 μένιδες τὸν κατὰ δίωξαν, ἀλλὰ δὲν τὸν ἔφθασαν πρὸς τὴν νύκτα διὰ τὸν ἄνθρωπον
 μου εἶπον εἰς τὸν Κριτὴν, ἂν ἐμπιστεύεται νὰ μὴ ἀποστήλῃ διὰ μίαν ὥραν τὴν
 κόρην, ἀλλ' ἡ Σοφολογιότης του μοι ἀπῆρτησεν, ὅτι δὲν δύναται Νὰ κάμῃ τὸ
 τοιοῦτον διότι φοβεῖται μήπως ὁ φονεὺς πάλιν τὴν κλέψῃ διότι ὑπονοεῖ ὅτι
 ἐνταῦθα εἶναι κρυμμένος (ἴσως εὐρίσκειται εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἡμάμη πρὸς διδα-
 σκαλίαν ἰσχυροτέραν) τὸ δὲ νὰ μὴν ἰδοποιήθῃ ἡ ὑψηλότης του ἐν διαστήματι
 ἐνέα ἡμερῶν, τοῦτο ὅλον γέγονε ἵνα δοθῆ καιρὸς καὶ καταπεισθῆ ἡ κόρη ἥτις
 καὶ ἐνώπιον τοῦ μετζλησιῶν κατείχετο ἀπὸ Πανικὸν φόβον καὶ ποταμῆδον δά-
 κρνα ἔρχνε διὰ τὸν φόνον τοῦ Πατρὸς της καὶ λόγους ἀσαφεῖς ἔδιδε πρὸς ἀπάν-
 τησιν εἰς τοὺς ἐροτούντας—διὰ ψέσινην ἀπάντησίν μου φρονῶ ὅτι σήμερον ἀπὸ
 στέλλεται ἡ κόρη εἰς τὴν θεσσαλονίκην πρὸς τὴν ὑψηλότητά του, οὐχὶ δε καὶ ὁ
 φονεὺς διότι δὲν συνελήφθη μολονότι τὴν ἀργηταν τῆς ἀπόστολῆς τῆς κόρις
 θέλουν δικαίωσω διὰ τὸ ὅτι ἐζήτουν νὰ συλλάβουν καὶ τὸν Γαμβρόν ἢ μίτηρ
 τῆς κόρις μένει κατάκλειστος εἰς τὴν οἰκίαν, τις διότι ἀπειλήθη ὅτι ἂν κάμῃ
 ἀγογὴν θέλει παθεῖ τὰ ἴδια παρὰ τοῦ φονέως ταῦτα πάντα παρακαλῶ νὰ τὰ
 σ. 3 ἐκθέσετε πρὸς τὴν | ὑψηλότητά του, διότι ὡς γινώσκετε ρητῶς ἀπήτησε παρ'
 ἐμοῦ τὴν τοι αὐτὴν ἔκθεσιν καὶ ὅπου ὀρισμὸς τῆς ὑψηλότητός του ἄνευ ἐτέρου
 διάτελῳ.

1859: Απριλλίου: 8: Γιανιζιά.

Τῆς περισποῦδαστόν μοι = θερμὸς πρὸς θεὸν εὐχέτης καὶ ὀλοπρόθυμος.
 Πανοσιολογιότητός τις. † ὁ Βοδηρῶν Νικόδημος

8. ΕΠΙΛΕΓΟΜΕΝΑ

Νομίζω ὅτι τὰ ἐγγραφα τῆς παρουσίας συλλογῆς ἔδωσαν τὴν εὐκαιρίαν
 εἰς τὸν ἀναγνώστην διὰ μίαν πρόχειρον ἀξιολόγησιν τῆς προσφορᾶς τοῦ
 φιλοπάτριδος Ἑλληνος προξένου τῆς Ρωσίας εἰς τὴν Θεσσαλονικίην, δη-
 λαδὴ τοῦ Ἀγγέλου Μουστοζῦδου, ὁ ὁποῖος, δικαίωνων πλήρως καὶ κατὰ
 κυριολεξίαν τὸ βαπτιστικόν, κύριον ὄνομά του, διεδραμάτισε λίαν ἐπιτυχῶς

καὶ ἐθνωφελῶς τὸν ρόλον τοῦ φύλακος ἀγγέλου καὶ προστάτου τῶν ὑποδοῦλων Μακεδόνων καὶ τῶν Ἑλλήνων γενικώτερα.

Ἐλπίζω, λοιπόν, ὅτι ἡ ἐργασία μου αὐτὴ θὰ ἀποτελέσῃ τὴν ἀφορμὴν διὰ τὴν σύνθεσιν καὶ ἐκδοσιν μιᾶς διεξοδικῆς καὶ πλήρους μονογραφίας, ἢ ὅποια θὰ κατατείνῃ εἰς τὸ νὰ ἀποδείξῃ τὴν σημασίαν τῆς εὐεργετικῆς δράσεως εἰς τὴν Μακεδονίαν τοῦ ἀξιολόγου τούτου ἀνθρώπου καὶ πατριώτου. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον θὰ δημοσιεύσω καὶ ἄλλα ἔγγραφα εἰς τὴν δευτέραν συλλογὴν μου.

Πάντως, διὰ νὰ κατανοηθῇ τὸ ὑπάρχον σχετικὸν κενόν, ἀρκεῖ, νομίζω, νὰ σημειωθῇ ὅτι περὶ τούτου δὲν δημοσιεύεται οὐδὲ μικρὸν λῆμμα εἰς τὰς ἑλληνικὰς ἐγκυκλοπαιδείας.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Χ. ΧΙΟΝΙΔΗΣ

RÉSUMÉ

George Ch. Chionidis, Documents concernant l'histoire de la Macédoine pendant l'occupation turque. Première Collection.

Une collection des documents (19 en nombre), concernant l'histoire de la Macédoine et provenant de la Section des Manuscrits de la Bibliothèque Nationale d'Athènes et des Archives de la Société Historique et Ethnologique de Grèce, est publiée pour la première fois, dans la présente étude.

L'étude est divisé en sept parties.

Après une Préface (1e partie), la 2e partie comprend cinq documents, concernant la Colonie des Combattants Macédoniens de Nea Pella à Atalanti,

fondée par les réfugiés combattants du 1821. Ces documents, pucliés avec une introduction et commentaires, sont: 1) Acte de 20.8.1845, signé par les Combattants Macédoniens, après la permission donnée par le Gouvernement pour l'élection des autorités de leur Commune. 2) Pétition (d. le 26.1.1860) du combattant de Thessaloniki Ioannis Michael, s'adressant au Comité, pour son enregistrement dans cette Commune. 3) Pétition semblable, de 25.5.1846 du Combattant de Veria George Sterghiou. 4) Lettre de Venise du Macédonien ex Archevêque de Dalmatie, Albanie et Istria Venedicte Kralidis (d. le 10.3.1846), par laquelle il informe son destinataire à Athènes Andronikos Paikos, qu'il fait don à la Colonie ci-dessus de toute sa bibliothèque. 5) Le 5e document a le même contenu.

Dans la 3e partie sont publiés cinq documents, soit trois lettres du Général Yero-Karatassos (1823), une du Commandant Démétrius (Tsamis) Karatassos (1831) et une du Capitaine Diamantis Nikolaou-Olympios (1846).

Dans la 4e partie trois documents sont publiés, soit: une pétition du Combattant de Naoussa Chrissafis Anastassiou, s'adressant au Comité des Combattants (1865) et dans laquelle il raconte ses vicissitudes et demande une aide financière, une pétition de Grammatiki veuve du Combattant Lambros Adam ou Zorbas Kassandrinos et de la fille du Combattant Demos Karidas (1865), même contenu avec un certificat.

Dans la 5e partie, une lettre-récepissé est publiée, de Anastassios Manolis (1755) de Edessa, pour la réception des biens de Archimandrite de Naoussa Parthenios, mort à Kastoria.

Dans la 6e partie est publié un document adressé (1831) par douze Capitaines de vaisseaux grecs aux Consuls de la Russie, de la France et de l'Angleterre, à Thessaloniki, pour éclaircir les événements intervenus entre leurs équipages, pendant le Dimanche de Pâques.

La 7e partie comprend quatre lettres: trois des «Démogerontes» de Edessa (1831 et 1833) au Consul de la Russie à Thessaloniki Ange Moustoxidès, sur la conversion par force à l'islamisme d'une jeune fille, Grecque-Orthodoxe et une du Métropolitain de Edessa Nikodimos (1859), de Yianitsa, sur la conversion par force d'une autre chretienne.